ІЗ ДНЕМ НЕЗАЛЕЖНОСТІ, УКРАЇНО!

Єднаймося в Просвіті!

ГАЛИЦЬКА ПРОСВІТА

Нізащо не вірте,
якщо вам скажуть,
що жменька
небайдужих
не в змозі змінити світ.
Бо досі тільки
вони це робили.
Маргарет МІД

34–35 (449–450)
22 серпня 2013 р.

Тижневик "Галицька Просвіта" * Засновник – Івано-Франківське ОО ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка * Свідоцтво – ІФ № 521 від 15.06.2004 р. * Шеф-редактор – Степан Волковецький * Головний редактор – Богдан Вівчар * Літературний редактор – Ірина Шумада * Верстка – Марія Дзебчук * Набір – Наталія Дяченко * Друк – КП фірма "ЛІК" * Тираж – 2000 примірників * Замовлення – № 1049 * Наша адреса: 76018, м. Івано-Франківськ, вул. М. Грушевського,18 * тел. (0342) 75-05-86, * тел./факс (03422) 2-38-67 * e-mail: oblasna-prosvita@ukr.net * http://uaprosvita.if.ua/ * Наші реквізити: Р/р 26003300012896 в ПАТ "Ідея Банк" МФО 336310, код 04929075. * За зміст і достовірність інформації у рекламі відповідає рекламодавець * Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій і подає матеріали для дискусії * За точність викладених фактів відповідає автор * Редакція застерігає за собою право редаґувати і скорочувати матеріали * Листування з читачами – тільки на сторінках газети

ШАНОВНІ КРАЯНИ! ДОРОГІ ПРОСВІТЯНИ!

Від імені тих, хто проголошував Незалежність України, ухвалював Декларацію про державний суверенітет і Конституцію України сердечно вітаю вас із нашим національним святом – Днем Незалежності України.

Безумовно, дата 24 серпня 1991 року навічно увійшла в історію нашої державності, започаткувала нову епоху в житті українського народу, абсолютно легітимно, на основі міжнародного права Актом Незалежності закріпила наші одвічні прагнення до державного національного відродження і свободи.

Це – незаперечна правда. Але є також інша правда: в нашій новітній історії ще не було таких сумних і тривожних річниць Незалежності. Бо досі ще не було таких відвертих загроз і викликів, які сьогодні несе з собою чинний владний режим. Минулорічний «подарунок» до Дня Незалежності – мовний закон, нещодавне звернення 148 зрадників-парламентарів (серед яких є і наш «землячок») до польського сейму з приводу трагічних подій на Волині у 1943-му, явне небажання і нездатність владців захистити український інтерес у жодній сфері людського буття, – не залишають сумніву в антиукраїнській, антидержавній суті нашої влади, яка є ментально чужою для українців. Бо чужими є для хохлів-малоросів, вічних хрунів і запроданців, і наша **МОВА,** і наша **КУЛЬТУРА,** і наша **ЦЕРКВА**, і наша **ІСТОРІЯ,** і наша **ТРАДИЦІЯ.** Україна на наших очах за нашого мовчання, а часом і при лихому спонуканні, втрачає ознаки незалежності у внутрішній політиці й на міжнародній арені. Нищиться цілий пласт нашої новітньої історії.

«Русскій мір» замість українського світу – світу Шевченка, узурпація всіх гілок влади однією політичною силою, політичні переслідування замість демократії і свободи, наруга над державністю української мови у владних інституціях, навчальних закладах, ЗМІ та інших сферах, наруга над нашою історією, в тому числі злочинне заперечення голодомору як геноциду українського народу, його права на боротьбу за волю і державність, загроза втрати європейської перспективи й ознаки міжнародної ізоляції України, нищення малого й середнього бізнесу на догоду олігархам – такі реалії нашого часу.

А де ж ми? «А ми дивились і мовчали, та мовчки чухали чуби – німії, подлії раби!» Це про кого писав Шевченко? Про багатьох, багатьох нині сущих.

Продажність і зрада, користолюбство, хрунівство – столичне, донецьке і місцеве (від корита не відірвеш), пасивність стали ознаками нашого часу.

То де ж наша нібито здобута державна незалежність? На жаль, не здобута, а лише проголошена (хоч і багато зроблено для неї). Її треба наполегливо утверджувати своїми діями, за неї треба боротися всім, найперше – молоді, боротися щоденно.

Борімося – поборемо!

Щемить душа, болить серце. І все ж –

із Днем Незалежності!

Степан ВОЛКОВЕЦЬКИЙ, *голова Івано-Франківського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка, депутат Верховної Ради України I–II скликання, тодішній уповноважений депутатської групи у Верховній Раді від Івано-Франківщини*

ДУХОВНЕ

І ПОСТАВ СОБОР НА КИЇВСЬКИХ ПАГОРБАХ

Освячення Патріаршого собору Воскресіння Христового

Патріарший собор УГКЦ

17–18 серпня українські греко-католики відзначили 1025-річчя Хрещення Русі. Глава УГКЦ Святослав (Шевчук) переніс у Патріарший собор мощі святих апостолів і відслужив Божественну Літургію.

Тисячі людей, серед яких – політики і владці, гості з усього світу, зібралися в неділю, 18 серпня, на освячення Патріаршого собору Воскресіння Христового Української Греко-Католицької Церкви в Києві.

Напередодні глава УГКЦ Святослав (Шевчук) переніс у Патріарший собор мощі святих апостолів Петра, Павла і Андрія Первозванного, Климента Римського і Мартина, які загинули на українських землях, священномученика Йосафата, блаженних священномучеників XX століття Миколая Чарнецького і Йосафата Коциловського. Мощі святих під час церемонії освячення вклали у вівтар храму.

А з Ватикану до Києва передали у подарунок чашу і служебник, які використовував під час Літургії у спорткомплексі «Чайка» нині покійний, 264-ий, папа римський Іван Павло II.

Нагадаємо, що будівництво собору почалося 2002 року і здійснювалося на добровільні пожертвування громадян. У кінці жовтня 2002 року на території будівництва з участю Любомира Гузара був освячений наріжний камінь церкви.

У перебігу основних святкових заходів – Всеукраїнський з'їзд спільноти «Матері в молитві», виставки «Патріарх Йосиф Сліпий» і «Папа і Україна», освітній форум «Християнські цінності в освіті. Виклики та перспективи», концерти духовної музики, молодіжні нічні чування, благодійний бенкет, духовно-творча програма, урочиста академія в Національному палаці мистецтв «Україна».

«Як серцем християнського Єрусалима є храм Гробу Господнього, так і цей новоосвячений храм Воскресіння Христового буде серцем нашої Церкви, воскреслої до нового життя на цих благословенних землях. Цей собор є видимим знаком єдності й соборності нашої Церкви – як в Україні, так і далеко поза її межами. Ми будували його всі разом – цеглинками і пожертвами. Це є ваш собор», – сказав глава УГКЦ Святослав (Шевчук).

СЕСІЇ РАД

ЩОБИ КРАЩЕ БУЛОСЯ...

Відбулася двадцять третя сесія обласної ради шостого демократичного скликання. На розгляд винесли сорок питань життя обласної громади – від поточних, майнових, контрольних до стратегічних. І найголовнішим було погодження проекту Угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах ділянки «Олеська», між державою Україна, компанією «Шеврон Юкрейн Б. В.» і товариством з обмеженою відповідальністю «Надра Олеська». Після тривалої дискусії, внесення пропозицій постійних комісій обласної ради проект підтримали лише сорок депутатів. Отож його відправили на доопрацювання. Йдеться про те, що Кабмін має подати новий варіант документа з урахуванням пропозицій облради, які стосуються як економіки, так і захисту навколишнього середовища.

Депутати визначили як прикарпатці святкуватимуть 200-річчя Тараса Шевченка, внесли зміни до обласного бюджету, ухвалили нові й внесли зміни в діючі регіональні цільові програми, затвердили новий Статут журналу «Перевал», підтримали ряд господарюючих суб'єктів виділенням їм землі та ін.

Сесія завершила свою роботу.

Вл. інф.

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКЕ ОО та МО ВУТ «ПРОСВІТА» ім. Т. ШЕВЧЕНКА

ЗАПРОШУЄМО

**НА СВЯТКОВІ УРОЧИСТОСТІ,
ПРИСВЯЧЕНІ РІЧНИЦІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ**

У ПРОГРАМІ:
зустріч із просвітянськими родинами;
конкурс «Українські родини у національних костюмах».

25 серпня **початок о 15.00**

НД «Просвіта» (вул. М. Грушевського, 18)

НАШІ СВЯТА

28 серпня християни східного обряду вшановують славне Успення Пресвятої славної Владичиці нашої Богородиці і Приснодіви Марії. Хоч празник Успення нагадує нам про сумну подію смерті, все-таки він належить до радісних празників, бо Пресвята Богомати з тілом і душею перейшла до вічної слави свого Сина. З Її Успенням ми одержали в небі могутню Заступницю і Покровительку.

УСПЕННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ

Найдавніше записане передання, що говорить про смерть Пресвятої Богородиці, є у творі святого Йоана Богослова «Слово на Успення Святої Богородиці». З нього довідуємося про святе й чудесне Успення Пресвятої Богородиці.

«Три дні перед смертю явився Пречистій Діві Марії архангел Гавриїл і звістив від Її Сина Ісуса Христа час Її переходу до вічності. На день Її смерті в чудесний спосіб зібралися в Єрусалимі апостоли, хоч були розсіяні по різних краях світу. Не було тільки апостола Томи. Божа Мати висловила бажання, що хоче бути похована в Гетсиманії коло своїх батьків і свого Обручника Йосифа. Сам Христос у супроводі ангелів і святих прийшов по душу своєї Пресвятої Матері. Апостоли, співаючи побожних пісень, на своїх раменах занесли Її тіло до гробу і три дні від нього не відходили. Третього дня прийшов здалека апостол Тома й дуже бажав востаннє поглянути на Пресвяту Богородицю. Коли ж гріб відкрили, то Її тіла там уже не було, а тільки похоронні ризи. Тепер усі зрозуміли, що Вона воскресла і з тілом та душею Її взято на небо».

Святий Йоан Дамаскин вірить у те, що Пресвяту Богородицю з тілом і душею узяли на небо. В одній зі своїх проповідей на Її Успення він говорить: «Годилося, щоб той, хто зберіг Її Дівицтво при своїм Різдві, зберіг і Її тіло нетлінним після смерті. Годилося, щоб та, що в своїх обіймах носила Творця як Дитя, перебувала в небесних хоромах. Годилося, щоб та, що бачила свого Сина на хресті і якої серце прошив тоді меч болів, що їх вона не зазнала при Різдві, гляділа на Нього, як Він сидить з Отцем. Годилося, щоб Божа Мати посідала те, що належить до її Сина, та щоб усе створіння почитало Її як Матір і як Слугиню Бога».

У нашій богослужбі на Успення відбивається уся традиція і віра у Її чудесне Успення і внебовзяття з тілом і душею. Свята Церква святкує Успення Богоматері, бо в небі Вона за нас заступається. «У різдві дівство зберегла Ти, в Успенні світа не оставила Ти, Богородице. Переставилася Ти до життя, бувши Матір'ю Життя. І молитвами Твоїми ізбавляєш від смерті душі наші». У першій стихирі на вечірні Церква закликає: «О дивне чудо! Істочник Життя кладеться у гробі, і гріб стає драбиною до неба. Веселися, Гетсиманіє, святий Богородичний доме! Закличмо вірні, маючи приклад архангела Гавриїла: Благодатна, радуйся! З Тобою – Господь, подавай світові Тобою велику милість».

За о. Юліаном КАТРІЄМ

ПРОЕКТИ: УКРАЇНСЬКИЙ ШЛЯХ

У ПОШУКАХ СВОЄЇ ДОРОГИ

Відродження 1991 року України як незалежної держави поза всяким сумнівом стало подією всесвітнього значення.

Такою була воля народу. Вона вселяла надію, додавала сил у боротьбі з найжорстокішою імперією всіх часів, яка будь-якою ціною хотіла панувати над світом. Відступав страх, радість переходила в ейфорію, але була й тривога. Як згодом підтвердилось, для тривоги були вагомі підстави.

По-перше. З'явилася загроза економічного колапсу. Всі підприємства Радянського Союзу входили в єдиний господарський комплекс імперії і працювали тільки на нього. Система господарювання була побудована на чітко визначених формі власності, механізмі управління, спеціалізації та господарських зв'язках. Хаотичний (а це було неминуче в той час) відхід від напрацьованих економічних моделей ставив підприємства на грань розвалу, а людей залишав без засобів до існування. Проблема ускладнювалася тим, що відсталі технології ускладнювали їх адаптацію в конкурентне середовище, яке тільки-но почало зароджуватись.

По-друге. Радянський Союз виростив і виховав цілу когорту управлінців, які, незважаючи на освіту, досвід господарювання і навіть ознаки лідерства, були все ж таки пристосуванцями, а не особистостями, орієнтованими служити суспільству. До того ж, у них не було досвіду управління в кризових умовах. Тривалий час значна частина цих людей залишалася носіями більшовицької ідеології.

По-третє. Не було глибинного розуміння того, що події 1917 року були початком війни з християнством. На мою думку, комуністична ідеологія повинна була витіснити християнство (та, зрештою, й інші релігії) і стати «новою світовою релігією» – єдиною, безумовною і незаперечною. Вихована покоління безбожників втратили моральні орієнтири.

Ці фактори стали причиною тривоги, хвилювань і роздумів.

Минуло більше двадцяти років незалежності України. Що ми маємо сьогодні?

ФАКТ

БІЛЬ ПАМ'ЯТІ

Жахливе донесення польського командира карального загону капітана Шарего (Шарого) про розправи над мирним населенням українського села Верховини (Холмщина) майже через місяць після закінчення Другої світової війни зацитоване в документальній «Книзі пам'яті» Віталія Процюка, видрукованій до 50-річчя злочинної акції «Вісла». В цьому документі, до речі, наскрізь блюзнірському і посадистськи цинічному віддзеркалена вся трагічність беззахисних українців Холмщини, Закерзоння, Надсяння і Лемківщини, котрих, із мовчазної згоди країн-переможців у Другій світовій війні, кинули на розтерзання новоутвореному промосковському комуністичному режимові тодішньої Польщі.

Віталій Процюк назвав свою книжку «Книгою пам'яті», але її можна було б назвати і книгою болю, бо біль і пристрасть борця за справедливість нуртують на кожній сторінці цієї великої праці, котру завершив... простий вахтер львівського видавництва «Вільна Україна» в нічні години чергування. Тож не дивно, що у вступному слові до книги автор дозволив собі дорікнути урядовим установам, письменницьким та урядовим організаціям, які протягом п'ятдесяти літ замовчували цю жахливу трагедію українців на їхніх етнічних землях. Автор має право на такий докір, бо сам був свідком і потерпілим від злочинної акції «Вісла», під час якої тільки з його (В. Процюка) рідні розстріляли понад п'ятдесят осіб, у тому числі дітей, яким заледве виповнилося п'ять чи десять років.

А соратник і близький друг Процюка, бухгалтер львівського товариства «Холмщина» Євграф Романюк оповів мені, що в його рідному селі Береcть Грубешівського повіту в 1944 р. в день нападу поляки знищили понад 300 жителів, із яких вдалося встановити прізвища тільки 171 жертви. Окрім поіменних списків жертв акції «Вісла» в книжці вміщено багато документів і свідчень цього злочину, особливо ж про знищення українських церков. І хоч поляки вважають себе найбільш віруючими людьми в світі, знищення ними лише на Холмщині й Підляшші у 1918–1939 роках понад 300 українських християнських церков дозволяє стверджувати протилежне.

Приміром, у Велику суботу 1921 року в Холмі, заснованому, як і Львів, королем Галицько-Волинського князівства Данилом Галицьким (у Холмі, до речі, народився майбутній перший Президент України Михайло Грушевський), висадили в повітря українську церкву святих Кирила і Методія – слов'янських апостолів-просвітителів, які створили слов'янську писемність. Але ж знищуються церкви і в наші дні. Польські католики не віддали греко-католикам катедру в Перемишлі? Викравши серед білого дня церкву, цим порушили восьму заповідь Божу: не кради.

Чому росіяни й поляки вважають, що вони мають мати більше прав геть на все, ніж українці?

Чому ми не відплачуємо ворогам за заподіяні нам кривди, знущання над нами, не пам'ятаємо тих, хто мільйонами вивозив наш народ у Сибір, розстрілював сотнями тисяч, мільйонами морив голодоморами, ганьбив нас і найкращих синів нашого народу, а катів наших величав і називав патріотами?

Безперечно, «Книга пам'яті» В. Процюка, гнівно тавруючи і викриваючи нечувані злочини, вчинені окупантами на нашій, українській, землі, допоможе нам, українцям, у відродженні національної пам'яті й національної гідності, а нашим сусідам – усвідомити, що офіційне осудження злочинної акції «Вісла» відкриє шлях до реальної, цивілізованої співпраці наших народів та їхньої інтеґрації у європейські та євроатлантичні структури. Сміливість визнання гріхів минулого є ґарантом недопущення їх у майбутньому.

Микола СИМЧИЧ,
м. Івано-Франківськ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕОЛОГІЇ

1. Понад п'ять мільйонів українців стали заробітчанами. Невже вони були зайвими в країні, яка тільки-но, уже вкотре, починала свій шлях як самостійна держава? Невже їхні діти, маленькі громадяни України, так завинили перед своєю державою, що були жорстоко покарані – при живих батьках і матерях зростати з бабусями, тітками, сусідками тощо? Мільйони українців стали вигнанцями з однієї з найбагатших країн світу, щоб забезпечити виживання собі й своїм сім'ям. Хіба це не злочин правлячої еліти проти свого народу?

2. Сьогодні влада будує суспільні відносини за принципом «переможці» й «переможені». Ще 2005 року Партія реґіонів та її сателіти розпочали шалений наступ на «помаранчевих», фактично блокуючи роботу владних структур, а тепер, після перемоги 2010 року, і далі розділяють суспільство, розмахуючи «сокирою війни». Схоже на те, що вони по-іншому не вміють і вміти не хочуть.

3. Демократи так і не виконали волю народу щодо єдності нації, тому що не виробили концепцію буття, спроможну об'єднати українців. В українських реаліях такий підхід до державотворення смертельно небезпечний для української незалежності.

4. Українська багатопартійність так і не стала джерелом формування здорового конкурентного середовища у світі українських ідей. Надмірна матеріалізація лідерів партій перетворила цих людей у комерсантів від політики, недолугих князьків розбрату в суспільстві. Проти українців наполегливо діє п'ята колона, якою керує Москва. Вона не дає проростати зернам правди в душах русифікованих українців. Натомість просуває огидні форми російського патріотизму на кшталт «русского міра».

5. Руйнівна філософія «моя хата скраю» так і не подолана. Байдужість або намагання ухилитися від власної відповідальності за долю суспільства є найкращою умовою існування влади негідників.

Будьмо відверті. Картина невесела. Якщо події і надалі будуть так розвиватися, то цілком можлива нова Коліївщина. Нас запевняють, що польський варіант реформ нам не підходить, грузинський – теж. А сирійський чи, може, лівійський підходить, панове можновладці? Можливо, хтось хоче стабільності в державі за рахунок того, що ще якась частина українців виїде за кордон, а ті, що залишаться, стануть підніжками інших народів? Нехай не будує ілюзій. Українці, як і інші народи, є Богом обраний народ. Але це не означає, що ми повинні надмірно покладатися на волю Творця.

Конфліктів, до яких суспільство підштовхує правляча верхівка, можна уникнути. Але за умови, якщо нація буде готова щомиті боротися за життя, гідне людини, й місце під сонцем для своїх нащадків. Пам'ятаймо: неосмислена боротьба, без інтелектуального забезпечення, конкретних правил і положень може перерости у стихію, жертвами якої будуть праведні й грішні. Таку систему правил і положень доцільно назвати «українська ідеологія».

На жаль, 1991 року ми відкинули навіть саме поняття «ідеологія», бо воно було прив'язане до комунізму. Так була допущена дуже серйозна історична помилка. Її необхідно негайно виправляти. Народ, який не творить своєї ідеології, приречений жити за чужою. Це шлях до самознищення. У нашому розумінні українська ідеологія має бути вибудувана на концепції особистісного буття. Це – «ідеологія персоналізму». Над нею і працює ГО «Український шлях».

Мирослав ДАВИДІВ,
громадська організація «Український шлях»

ПАМ'ЯТЬ

У першу неділю серпня в церквах села Білі Ослави – Святого великомученика Димитрія та Успіння Пресвятої Богородиці відбулися заупокійні Служби Божі за невинно убієнними в далекому 1943 році жителями. Тоді, 4 серпня, есесівці вдалися до каральної акції – розстрілу мирних жителів села. Від куль гітлерівських бузувірів загинув 71 житель. Жорстокі вбивці не жаліли ні жінок, ні чоловіків, ні дітей. Чим завинили перед біснуватим фюрером і фашистською Німеччиною мирні люди?

ТРАГІЧНИЙ СЕРПЕНЬ 1943-го

Стався дивний збіг обставин: оточені мертвим кільцем основні маси партизан-ковпаківців у надпрутських Ґорґанах в околицях Яблуниці, Татарова, Микуличина і Яремчі, зуміли вдосвіта 4 серпня прорватися через Делятин і вийти на Заріччя в урочище Ділок, що майже впритул сягає Білих Ослав. Не сподіваючись на опір німців і мадярів (це були гірські угорські стрільці) ковпаківці дали себе розстріляти майже впритул – понад 70 партизан були скошені кулеметним вогнем. Решта розсіялися по лісу й брели навмання без провідників, щоб лише сховатися в якомусь захищеному місці. Як розповідали очевидці, до 10-ої ранку бій затих.

На серпень 1943-го я вже мав шість років і, як десятки однолітків, добре запам'ятав той день. За нашою вулицею проходили великі гурти партизанів, безперервно стріляючи з карабінів та автоматів. У помешканні стрийка Йосипа Флиса скинули з себе подертий брудний одяг, а перевдяглись у селянську білизну, яка трапила їм до рук. Німецький ґарнізон із Делятина втік без єдиного пострілу, напевно, знаючи, що під Білими Ославами партизани будуть повністю розбиті.

У горішній частині села (Білі Ослави розкинулися на 5 км) ще звечора зупинилася колона німецьких автомашин, які були завантажені в основному продуктами, щоб заночувати. А оскільки вдосвіта 4 серпня з'явилися партизани і зав'язалася гучна перестрілка, водії з автомашини повтікали в ліс. Хто відважився розтягати з автомашин мішки з продуктами, ніхто не знав. Може, замучені бідацьким життям партизани, ризикуючи життям, кинулися за сухарями, цукром і консервами. Що пограбування було, то факт, бо дві автомашини були підпалені й згоріли. З боку Коломиї показалися в небі дві «рами», не полетіли, як зазвичай літають літаки, хоча б оті «кукурудзяники», а пливли повільно, гейби човни. З них німці оглядали село, звісно, бачили спалені автомашини та пограбування, це і стало причиною каральної акції, що впала на невинних людей.

Я був у церкві Святого великомученика Димитрія на Службі Божій, яку відправляв о. Василь Ужатчак. Він відправив і заупокійну панахиду біля нововідкритої неподалік церкви й освяченого пам'ятника – три плити з чорного мармуру ориґінальної форми і композиційно об'єднані з викарбуваним текстом – є прізвища 57 розстріляних есесівцями білоославчан з долішньої частини села. Інші 14 жертв захоронені на цвинтарі біля церкви Успіння Пресвятої Богородиці, в горішній смузі Білих Ослав, де вони були розстріляні.

Мітинґ-реквієм також відкрив о. Василь Ужатчак. У проповіді він говорив про святу Церкву і християн, про їхню божественну місію в земному непростому світі, а також згадав про сатанинські режими Сталіна й Гітлера, які в 1939 році розпочали Другу світову війну, залили всю Європу кров'ю невинних жертв, сплюндрувавши тисячі міст і сіл. І все це робилося на догоду дияволові. Що ці вампіри залишили світові? Навіть одного доброго слова історія не зберегла про них – лише прокляття на вічні віки.

З великим болем і смутком згадували промовці про чорну середу 1943-го. Усі, хто уник смерті, були тоді дітьми і 70 збіглих років не стерли з пам'яті страхіття і сліз тієї днини. А доля добродія Федора Гуревича, напевно, єдина на цілий християнський світ: зачумлений німак важко поранив маму – гадав, що вона мертва, але для певності вистрілив ще раз, і куля пройшла через плече плоду – хлопчик ще був в утробі матері. І чи не диво Боже! Народився аж у жовтні 1943 року. Тато і дві сестрички, Євдокія та Василинка, які ще не мали десяти років, були вбиті. Не було такої хати, де не було б жертви, а в родині дальших сусідів загинули всі восьмеро – діти, тато, мама і баба. Біля першої години дня пролунав гучний звук трубача-горніста. Стрілянина припинилася. Село наче вимерло, лише собаки вили та реготали по подвір'ях німці, вимагаючи в господинь «яйка і млєка».

– Смоли, смоли вам гарячої! – кляли люди.

Велику вдячність висловлювали білоославчани своїм односельцям-патріотам, які причетні до спорудження величного пам'ятника жертвам трагедії: керівництву сільської ради, священикам, знаному на Прикарпатті краєзнавцю і великому активісту Василеві Левицькому, підприємцю і депутатові Надвірнянської районної ради Дмитрові Струку, підприємцю Михайлові Струку, Василеві Костюку, Петрові Гуменюку, Василеві Лейб'юку, професійному і безкорисливому фото- відео літописцю рідного села Михайлові Поварчуку і багатьом іншим. Особлива подяка уродженці й патріотці села Тамарі Лейб'юк. Це її ідея і заслуга, що ославчани мають свою газету «Рідне село Білі Ослави».

Добру і пам'ятну справу зробили білоославчани, щоб увіковічити тих людей, що жили в попередніх часах, але були по-звірячому вбиті ворогами на своїй землі. Об'єднані доброю метою білоославчани зробили велику справу на віки.

Роман ФЛИС, *член НСЖУ*

ПОКЛІН

ТАКЕ ДОРОГЕ СЛОВО

Подумайте, що варта людина без любові до Бога, до інших людей, до своєї Батьківщини. Тільки глибинна любов до рідного краю, його людей звеличує кожного з нас. У цьому доцільно звіряти свої кроки з велетами українського духу та його талановитих дочок і синів. Знав силу любові до своєї Батьківщини Тарас Шевченко, тому й закликав усіх нас «народжених» і «ненарожденних»:

Свою Україну любіть!
За неї Господа моліть…

Безмежна любов до України давала Тарасові силу «мучитись», «каратись», але «не каятись», не йти на прислуговування ворогам, а вірити: «Встане Україна», «Встане правда, встане воля і світ сонця засвітить». З великої любові до України прохав Шевченко своїх сучасників-українців: «Обніміте, брати мої, найменшого брата», бо розумів: той, хто щиро любить Україну, любить і її людей. Пам'ятаймо щирі Кобзареві слова:

Люблю тебе я, Україно,
Твої шовковії луги,
Твої зеленії діброви,
Люблю, люблю вас
до загину!

Щира й гаряча любов до України пломеніє у творах Івана Франка:

Бережи маєток
про чорну годину,
Та віддай маєток
за вірну дружину,
А себе довічно
бережи без впину, –
Та віддай майно, і жінку,
і себе за Україну.
Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор!
Хай пропаде незгоди
проклята мара!
Під Украйни єднаймось прапор!

Така ж любов до рідного пронизує поетичну творчість Лесі Українки:

А в серці тільки ти,
Єдиний мій
коханий рідний краю!

Практично в Україні не було жодного письменника, в творчості якого не оспівувалась любов до свого народу, до України.

Ще не вмерла України
ні слава, ні воля,
Ще нам, браття-українці,
усміхнеться доля.
Павло ЧУБИНСЬКИЙ

Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько
Тільки камінь має.
Сидір ВОРОБКЕВИЧ

Я наш народ цілим серцем люблю, і душа моя віщує, що його велика доля жде.
Юрій ФЕДЬКОВИЧ

Крокувала вона
і стрункa, і рішуча,
Моя старша сестра
із древлянських часів
До трибуни, аби,
як в бою неминучім,
Українську незламність
явити в красі.
Ліна КОСТЕНКО

Пахне хвиля Дніпрова, мов сіно,
І гойдається в даль степову,
Україно, моя Україно,
Я для тебе на світі живу.
Дмитро ПАВЛИЧКО

Не хилися, червона калино,
рости догори,
Не журися, славна Україно,
ми – твої сини,
А ми тую
червону калину підіймемо,
А ми нашу славну Україну,
гей, гей розveселимо.
Степан ЧАРНЕЦЬКИЙ

Нема землі коханої так палко,
Як та, що в ній,
що не верства, то балка.
А там – байрак,
а там – горби могил
І хмари-велетні,
і синій небосхил.
Євген МАЛАНЮК

Я такою з дитинства тебе,
Україно, пізнала.
Коли йшла чередничкою
в рідні поля золоті…
Голубами злітали
у полі димки від вокзалу,
Ніби звали мене
у незвідані далі оті.

І таку, як була ти, – у січах,
у вічній тривозі,
Коли дух непокори
ти лишила грядучим вікам,
Коли долю твою ще везли
на чумацькому возі,
І таку, як ти є, –
я нікому тебе не віддам.
Любов ЗАБАШТА

Україно моя! Рідна мати моя!
Хто ти є? Хто ти є?
Я питаю про те навесні солов'я,
Я запитую серце своє.
Олесь БЕРДНИК

Любіть Україну у сні й наяву,
Вишневу свою Україну,
Красу її, вічно живу і нову,
І мову її солов'їну.
Володимир СОСЮРА

На вас, завзяті юнаки,
Борці за щастя України,
Кладу найкращії думки,
Мої сподіванки єдині.
Михайло СТАРИЦЬКИЙ

За Україну,
За її долю,
За честь і волю.
За народ!
Вперед же браття.
Микола ВОРОНИЙ

«Христос воскрес –
воскресне й Україна».
Роман КУПЧИНСЬКИЙ

За кров, за сльози, за руїну
Бог поверне
нам нашу Україну.
Ольга БАСАРАБ

Чом, чом, земле моя,
Так люба ти мені,
Так люба ти мені?
Костянтина МАЛИЦЬКА

Той – мамі, а той – дружині,
Той – сестрам, а той – братам,
А я напишу – Україні!
Сонцю її і степам.
Олесь ГОНЧАР

І навіть там, де не цвіте калина,
Де слово зневажається моє,
Я знаю: є на світі Україна,
Не грудка, а земля з народом є!
Степан ПУШИК

Козаку не треба
Срібла ані злата
Тільки б Україна
не була катами
На хресті розп'ята…
Вадим КРИЩЕНКО

Боже Великий, Єдиний,
Нам Україну храни
Волі і світла промінням
Ти її осіни.
Олександр КОНИСЬКИЙ

Таких думок – тисячі!..

Богдан СУШЕВСЬКИЙ,
просвітянин

ЧАС ШЕВЧЕНКА

НАША ЛЮБОВ І СВЯТИНЯ

ІСТОРІЯ ПАМ'ЯТНИКА Т. Г. ШЕВЧЕНКУ В с. ТИШКІВЦІ

Вже перші друковані твори Шевченка вразили просвітян австрійських Тишківців вибухом поетичної сили, красою мови, могутністю образу й думки, палкою любов'ю до знедоленого люду, знедоленого краю, знедоленої України. Це розкріпачена волелюбна душа поета, зібравши всю скорботу, всі болі, всі сподівання і всю поезію свого під'яремного народу, заговорила його словом, його вірою, його надіями, його нескореною правдою.

Тишківці ще з 80-их років XIX ст. були добре обізнані з творчістю Т. Шевченка. В цьому селі, напевно, єдиному в Україні, діяло чотири (!) читальні «Просвіти» – у власних будівлях із театральними сценами й великими бібліотеками. Активне просвітянське життя тут вирувало з 1885 року – часу заснування першої читальні. Незмінним організатором і головою читалень до вибуху Першої світової війни був місцевий парох, патріот-просвітитель о. Зенон Шухевич.

Селяни Тишковець вивчали безсмертні твори поета, віддавали важко зароблені крейцари, щоб придбати Шевченків портрет і «Кобзар», а купивши, зберігали їх як найдорожчі реліквії. За «Кобзарем» їхні діти вчились читати. І недарма тогочасна преса писала: **«Тишківці – національно свідоме, багате, добре загосподарьоване село, перлина повіту. На це село рівнялися, з нього брали приклад. Тишківцями гордилась ціла околиця».**

Як свідчать архівні матеріали, великий внесок у популяризацію творів Т. Шевченка в Галичині вніс уродженець Тишківців – професор Володимир Шухевич – активний діяч товариства «Просвіта», член Товариства ім. Шевченка, голова товариств «Боян» та «Руська Бесіда». Володимир Шухевич входив в усі українські громадські комітети зі святкування ювілеїв Т. Шевченка у Львові, видавництва книг, календарів «Просвіти», виготовлення портретів, листівок і бюстів Кобзаря.

Завдяки В. Шухевичу Тишківські «Просвіти» чи не першими отримували нововидані книги. У Львівському архіві, у 348 фонді «Просвіти», нам вдалось перезняти більше 200 сторінок «Звітів, списків, листування та інших матеріалів про діяльність читалень «Просвіти» в с. Тишківці 1885–1939 рр.».

Так от, переглядаючи список книг у чотирьох читальнях села, ми були приємно здивовані. Тут на кінець 1913 року було 43 «Кобзарі» – різних років видань. У 1908 р. читальні № 1 і № 2 отримали ще і двотомні видання «Кобзаря» під редакцією І. Франка. Неможливо перелічити і всі окремі видання – «Гайдамаки», «Сон», «Катерина», «Назар Стодоля», «І мертвим, і живим…» та багато інших. У репертуарі просвітянських хорів були пісні: «Заповіт», «Тече вода з-під явора», «Садок вишневий», «Ой вмер старий батько», «Якби мені черевички», «Реве та стогне Дніпр широкий», «Думи мої, думи», «Човен»…

Великим успіхом користувалась вистава «Назар Стодоля». Аматори читальні № 2 (Кичур) під час етнографічної виставки у 1912 році за постановку вистави «Катерина» отримали перше місце. До речі, цю виставу тишківські аматори ставили в Городенці та Обертині й багатьох навколишніх селах. Це, безумовно, був великий успіх тишківчан. І ось саме ця вистава була поставлена уже на початку 90-их років XX ст. відновленим

Пам'ятник Т. Г. Шевченку в с. Тишківці, 2012 р. (60 років)

товариством «Просвіта» (голова – невтомна трудівниця на просвітянській ниві Г. П. Кучірка).

Зазначимо також, що на заклик громадського комітету зі збору коштів на спорудження пам'ятника Т. Г. Шевченку у Львові 1894 року активно відгукнулись тишківчани. Збереглись унікальні документи: «Виказ предметів і коштів, жертвуваних у роках 1892, 1893 і 1894 під керівництвом Ольги Шухевич на фонд будови пам'ятника Т. Г. Шевченку у Львові».

У березні 1894 р. в газеті «Діло» детально розповідається про відзначення роковин Т. Г. Шевченка. Голова «Бояна» В. Шухевич саме тоді під бурхливі оплески публіки підніс С. Крушельницькій та О. Мишузі лаврові вінки з синьо-жовтими стрічками.

Варто згадати і про цінний мальований портрет Т. Г. Шевченка, який знаходився в хаті-читальні «Просвіти» № 1 ще з 80-их років XIX ст. На нашу думку, це міг бути портрет роботи Корнила Устияновича. Цей всесвітньо відомий художник, близький родич Шухевичів, часто гостював у Тишківцях. І саме він у 1877 році розписав унікальний п'ятиярусний Тишківський іконостас. На превеликий жаль, ця безцінна перлина сакрального мистецтва найбільше знищена уже в наш час.

Навчаючись у Віденській академії мистецтв, Корнило познайомився з польським письменником Броніславом Залеським, приятелем Т. Шевченка, що перебував разом із поетом на засланні. Як свідчив письменник Микола Устиянович, Б. Залеський привіз із собою малюнки Шевченка, зокрема його автопортрет. Ознайомившись із цими творами Кобзаря, Корнило Устиянович створив полотна «Шевченко на засланні», «Мар'яна-черниця», «Чернець», а також портрет поета (1870). На жаль, тишківський портрет Шевченка разом із портретами Франка й наших гетьманів загинув у вогні під час жахливої пацифікації 4 жовтня 1930 року.

У вересні 1939-го «червонозоряні визволителі» припинили в Тишківцях всіляку громадську діяльність. Закінчилась і праця «Просвіти». Хоч вона, перенісши тягар ворожих нашому народу окупацій, виховала тисячі народних працівників, повних посвяти і патріотичної наснаги в служінні своєму народові.

А тепер перейдімо безпосередньо до спорудження пам'ятника Т. Г. Шевченку в Тишківцях у 1952 році.

За спогадами голови сільради в Тишківцях у 1950 р. В. М. Скіцька: «В 1950 р. в Тишківцях було об'єднано два колгоспи ім. Шевченка та ім. Чапаєва в одне велике господарство ім. Шевченка. Головою призначили М. В. Бруса з Рашкова, а мене – головою сільради. Тоді була така тенденція ставити пам'ятники, як називався колгосп. Але треба було з відповідною заявою звернутись за дозволом у райком. Я як голова сільради написав такий лист, разом зі мною його підписав І. М. Шлемкевич – директор Тишківської школи, вчитель української мови та літератури родом із Серафинців. Брус цей лист навідріз відмовився підписувати… Відповіді ми чекали довго, десь півтора року. І аж у середині літа 1951 року ми отримали від райкому дозвіл на пам'ятник (рішення Городенківського райвиконкому № 205 від 16.08.1951 р. – Б. К.)

Шлемкевич дав мені давню листівку з Шевченком, який має бути пам'ятник. Я її відвіз до Львова і дав на фабриці майстрові Миколишину, який і зробив нам Шевченка точно за тим малюнком (уже тепер ми дізналися, що «майстер Миколишин» – один із найвідоміших Львівських скульпторів – Йосип Миколишин, який і є автором пам'ятника Т. Г. Шевченку в Тишківцях. Також це була Львівська кераміко-скляна фабрика… – Б. К.).

В кінці 1951 р пам'ятник зі Львова в Тишківці привіз водій В. Д. Морган із завклубом В. Д. Паращуком. Тієї ж осені біля колгоспної контори (в Грималюка) залили постамент. А навесні в березні 1952 пам'ятник відкрили. Потім мене зняли з голови сільради. До речі, тоді ж був знятий з посади і директор школи І. М. Шлемкевич.

Отже, як бачимо, радянська влада ніби не забороняла Шевченка, але великі неприємності мали занадто ініціативні у справі вшанування українського пророка.

Дальші події розвивались так. У 1960–1961 роках контору колгоспу перенесли до Гафтуняка на Циганівку, а тут, у центрі села, де пам'ятник, – відкрили дитячий садок. Шевченко ще деякий час постояв у дитячому садку, потім з невідомих причин його демонтували. Постамент розібрали, а бюст перенесли на задвірки, за садок, біля туалетів.

Видовище було жахливе – бюст Шевченка був накритий чорним рубероїдом і обмотаний колючим дротом. Так він простояв до 1969 року.

Ось так любила й шанувала «поета-революціонера» радянська влада. В 1969 році в районній газеті була надрукована невелика стаття «Шевченко в кайданах» з фотографією. Її автор – молодий тишківський юнак, у майбутньому – відомий київський журналіст Василь Олексійович Скіцько. Стаття наробила величезного переполоху в партійних органах. Уже зараз говорять, що за цією статтею стояли знані тишківські патріоти-політв'язні М. Скіцько, П. Заводовський, В. Берник, Я. Дідик та І. Петльоха. Також є відомості, що уродженець Тишківців – член Спілки майстрів народного мистецтва України – Д. І. Пронич особисто з цього питання був па прийомі в самої голови президії Верховної Ради УССР Валентини Шевченко.

Після всього цього Тишківці терміново відвідала велика партійна комісія з області. І на основі вже моментально ухваленого рішення Івано-Франківського облвиконкому № 812/4 від 28.11.1969 р. в екстренному порядку пам'ятник Шевченку перенесли біля нової колгоспної контори, збудованої в 1966–1967 роках. Роботи виконували майстри місцевої будівельної бриґади. Так от, за їхніми спогадами, одного разу вони стали свідками, як перший секретар райкому партії І. К. Григоренко відчитував голову колгоспу М. О. Тучака за невстановлений пам'ятник.

І дійсно, поспіхом пам'ятник встановили. Але невдало. Низький постамент у затінку з часом заріс кущами. І аж із приходом до керівництва Тишківською сільською радою в 1974 році І. В. Кульчинського для пам'ятника Т. Г. Шевченку настали кращі часи. За його спогадами: «В 1974 році до мене приїхав другий секретар райкому партії Б. В. Пуха, він тоді був куратором із культури. І я підняв питання, що пам'ятник Т. Шевченку не на місці. Ми взялися шукати, де його можна заново встановити, щоб були верби, краєвиди. Навіть розглядалась гребля між першим і другим ставом. Але зупинились – у центрі села. Тут у так званому Гуркалі треба було провести багато робіт і вкласти значні кошти, щоб зробити дренажі, поставити бетонні кільця від джерел, засипати й розрівняти землю, зробити огорожу. Я погодився, бо тут і так треба було здійснити благоустрій, і взявся до роботи.

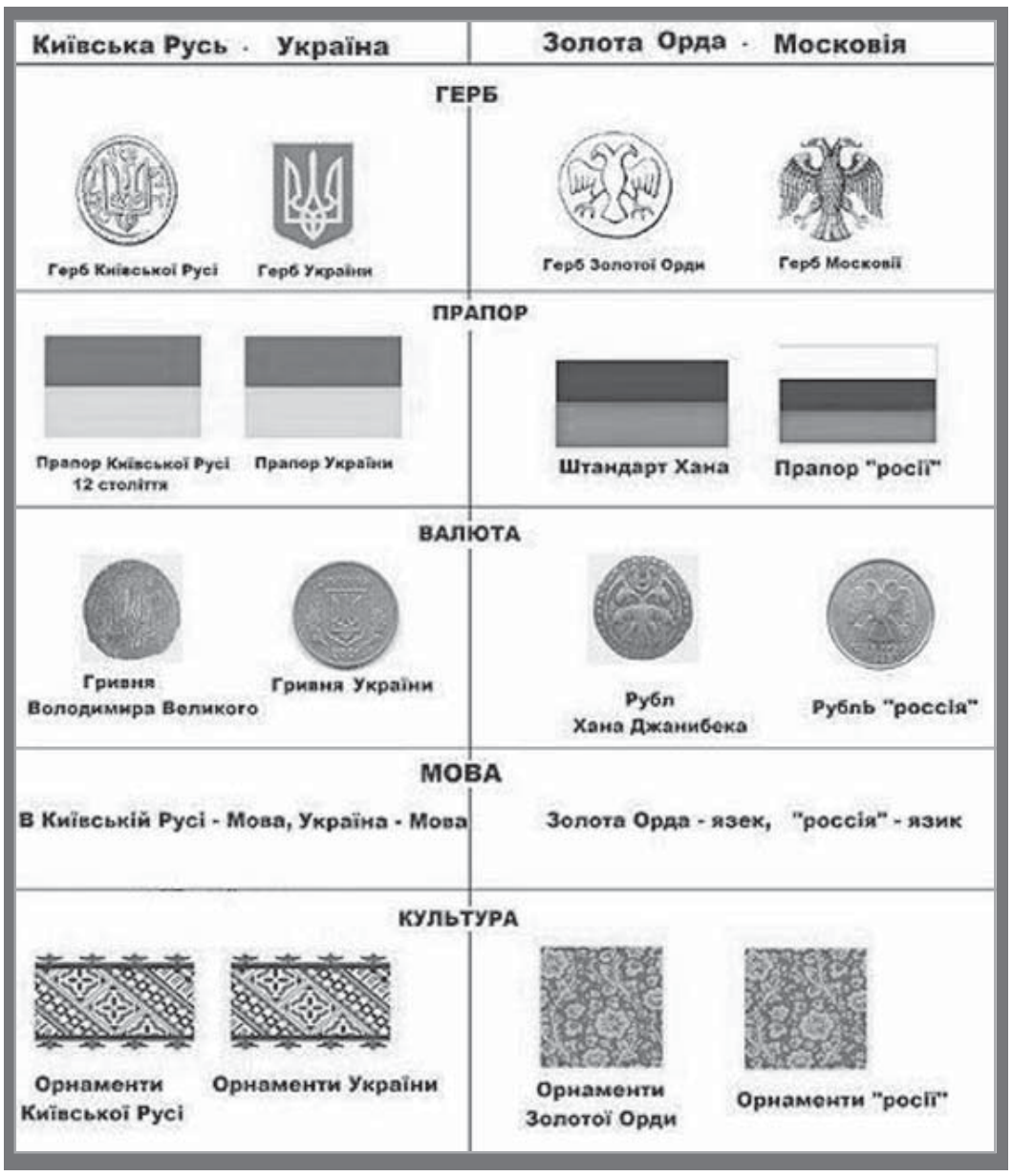
Силами села й місцевого колгоспу в 1975–1976 рр. це було зроблене. Особливо хочу відзначити сільських майстрів, які за власним проектом зробили постамент, який бачите сьогодні. Щира подяка М. В. Купчинському, М. В. Буряку, П. М. Пострансько му та В. М. Паращуку. В березні 1976 року пам'ятник Т. Шевченку в Тишківцях урочисто відкрили. Сподіваюсь, він тут стоятиме вічно – так, як невмируща вічна пам'ять про Великого Кобзаря».

В 1989 році ці ж майстри професійно капітально відреставрували пам'ятник. Кошти виділив місцевий колгосп (голова – Г. Т. Скорейко). І ось так на сьогодні, пройшовши надзвичайно важкі випробування, Тишківці мають один із найкрасивіших і найдавніших пам'ятників Т. Шевченку на Городенківщині – одну з найяскравіших візитівок села.

У наш час пам'ятником опікується сільська рада, школа, сільська «Просвіта» й СВК імені Шевченка. У школі проводяться Шевченківські вечори, покладання квітів до пам'ятника й читання творів нашого Пророка. Доброю традицією останніх років стали і велелюдні мітинґи та концерти 22 травня – в день перенесення тлінних останків поета на Чернечу гору.

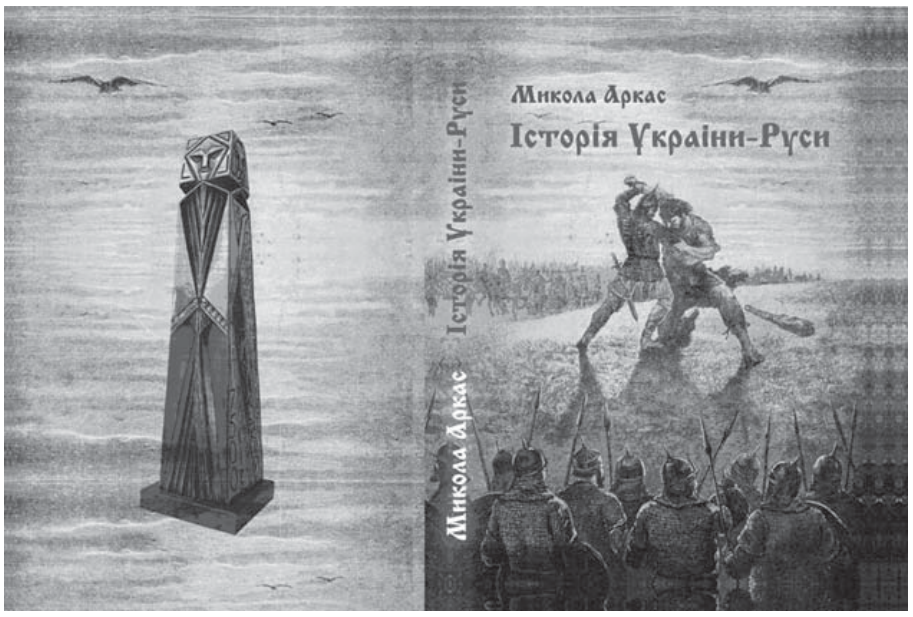
Майбутнє народу залежить від його ставлення до своєї історії та її геніальних творців, бо його минуле – найкоштовніший скарб на землі.

Богдан КУПЧИНСЬКИЙ,
історик, член Національної спілки краєзнавців України

АНОНС

ПІСЛЯ «КОБЗАРЯ» – НАЙКОРИСНІША КНИГА

Історичний клуб «Холодний Яр» 21 серпня в Національному музеї Тараса Шевченка презентує репринтне перевидання маловідомого видання 1912 року «Історії України-Русі» Миколи Аркаса.

До слова, книга Миколи Аркаса, ви-йшла у Кракові 1912 року зусиллями вдови історика Ольги Аркас, В'ячеслава Липинського і Богдана Лепкого. Більшу частину накладу 2-го видання книжки спалили росіяни у Львові під час Першої світової війни, відтак воно стало бібліографічною рідкістю. На переконання Євгена Чикаленка, ця книжка після «Кобзаря» є найкориснішою.

Ілюстрували видання Осип Курилас, Тит Романчук, Томаш Ліпінський, Яків Струхманчук, Опанас Сластьон і Микола Івасюк.

Книжка вийшла в серії «Видатні українці» бібліотечки Історичного клубу «Холодний Яр». Упорядкування, передмова і фотододаток Романа Коваля.

Роман Коваль так закінчує передмову до видання: «Син автора – Микола Аркас-молодший – у добу Української революції став співтворцем Армії УНР. Командував 2-им кінним ім. Максима Залізняка полком. А про Залізняка дізнався він вперше з батькової книжки «Історія України-Русі». Оце і є неперервність традиції! Батько й писав цю книжку для сина, щоб розпалити любов до рідного краю. Йому це вдалося. Ба більше, оборонцями рідного краю стали тисячі синів України, які пізнали свою Батьківщину завдяки Миколі Аркасу».

БОЛИТЬ

ЯКЩО ПАМ'ЯТЬ КОРОТКА...

Депортація українців під час операції «Вісла»
Фото Przegląd

Дискусія щодо оцінки подій на Волині 1943 року виявила сутність багатьох, насамперед політиків і п'ятої колони. Знову з'являється рабська натура малороса, який завжди мусить кланятися перед окупантом України.

Колишній «ґарант» Конституції України Президент Кучма подарував Росії пам'ятник російського царя, який гнобив українців у XIX столітті, а нинішні владці зі своїм зверненням 148-ми впали, як кажуть, нижче плінтуса. Їм варто хоч би трохи почитати історію України і, може, тоді вони не будуть так безлико підлабузнюватися чи-то до поляків, чи-то до росіян.

Заки «ґаранти» будуть підписувати різні документи в цій справі, ми повинні пригадати сусідам, що спричинило повстання Богдана Хмельницького, гайдамаків, УГА, УВО, ОУН і нарешті УПА. Ці всі повстання – то відповідь українського населення на звірства, які чинила польська держава (не важливо, чи шляхетська, чи демократична, чи комуністична. Українські збройні повстання, чи формації, завжди виступали на українській етнічній території проти нестерпного свавілля й умов, спричинених поляками. Ніколи ці формації не виступали проти поляків на польській етнічній території.

У діалозі з Польщею пригадаймо полякам, хто здирав шкіру з живих українців, хто посилав польських єзуїтів і відпускав корчми жидам (де на Великдень українці мусили благати Зельмана, щоби відкрив їм церкви); хто заганяв невинних жінок та дітей до церков на Холмщині та «по-християнськи» їх живцем підпалював; хто провадив жахливу пацифікацію (всупереч Версальському договору); хто засилав українських патріотів до концтаборів...

Під час жорстокої акції «Вісла», коли тисячі невинних українців були виселені з українських територій комуністичною Польщею, то ані польський екзильний уряд у Лондоні, ані Польська Римо-Католицька Церква ні разу не запротестували! Зрозуміло, що і західні, і східні сусіди ніколи не бажали незалежної України. І треба нарешті скинути з себе комплекс меншовартості-малоросійства і твердо відстоювати українські національні позиції.

А якщо Польща далі хоче мати пам'ятник «орлятам» у Львові (за те, що вбивали там українців), то ґарант Конституції повинен домагатися поставити пям'ятник загиблим бійцям за Україну (УПА) у Перемишлі. Також, якщо Україна погодилася мати польського кардинала у Львові (для 15 000 поляків), то Польща повинна погодитися на українського єпископа у Перемишлі чи Варшаві (для 300 000 українців греко-католиків). Також із «вдячності», що Президент України зафундував пам'ятник російському цареві (який гнобив українців) у Петербурзі, Україна має домагатися, щоби Путін поставив пам'ятник гетьманові Мазепі у Полтаві. До речі, нашим можновладцям варто хоч час від часу позирати на маленькі балтійські держави, які не бояться сильних сусідів (колишніх окупантів) і не плазують перед ними, а твердо відстоюють свої державні інтереси.

Врешті, недавні опитування у Польщі виявили, що 55 відсотків поляків і далі мріють приєднати Львів та Вільнус назад до Польщі.

Богдан БОДНАРУК

ДІЯ

ЯК ВИ НАМ, ТАК І МИ ВАМ

Продовживши торгову війну з Україною новою забороною ввезення українських товарів, Москва спровокувала адекватну відповідь українців. В Інтернеті ширіться рух «Бойкотуй російське!» з переліком «ворожих» брендів – аби знали, що не купувати.

І насамперед громадські організації в соцмережах наголошують, що коди російських товарів – **460–469.** Зрозуміло, що пересічні покупці навряд чи можуть вплинути на імпорт газу, хіба що економлячи його. Але відмовитись від російського одягу, взуття, продуктів харчування можна. А їх у нас значно більше, ніж можна собі уявити.

«Хочемо мобілізувати людей, звернутись до їхнього патріотизму, – говорить активіст громадської організації "Відсіч" Леонід Овчаренко. – Справа не лише у бойкоті українського експорту. Справа в тому, що Росія уже тривалий час веде жорстку політику щодо України, примушуючи нас до дружби. Вони оголошують нам то молочно-сирну війну, то забороняють ввозити труби. Врешті-решт, вони потопили наших моряків...

Але ця заборона обернеться тим, що товари на російському ринку подорожчають. Власне, російські компанії визнають, що від війни з Україною зазнають більше збитків саме вони».

А нам варто знати російські бренди, що дуже часто заховані за різними іноземними назвами. Скажімо, пітерської компанії «Орими Трейд». Їй також належать чаї «Принцеса Нурі», «Принцеса Ява», «Greenfield», «Tess», кава «Жокей» тощо.

Косметика «Faberlic» колись називалась «Русская линия». Група компаній «Carlo Pazolini» також не зовсім італійська. Це торгова марка російського підприємця Іллі Рєзника. Ну хто б у нас купував взуття в магазині якогось Кирила Пазолінкіна? А Карло Пазоліні – інша справа. Усі думають, що це ім'я італійського майстра, який колись започаткував сімейний бізнес, який згодом переріс у велику мережу.

Те ж саме і з взуттєвими марками «TJ Collection», «Chester» та «Carnaby». Усі вони належать компанії «TJ Collection» і нічого британського у них нема.

Джинсовий одяг «Gloria Jeans» та «Gee Jay». Утім, якраз «Gloria Jeans» – із Ростова. Російські корені мають також мережі одягу «O'STIN», «OGGI», «SELA»...

Отож, зайшовши в магазин,
купуй українське!

НЕВІДОМЕ ПРО ВІДОМИХ

ЛЕСЯ УКРАЇНКА НА ГУЦУЛЬЩИНІ

«Перебування Лесі Українки в Карпатах було одним із найщасливіших моментів у її житті ...»

Климент КВІТКА

Перші відомості про Гуцульщину Леся Українка черпала з літератури й безпосередніх розповідей своєї матері, письменниці Олени Пчілки, дядька М. Драгоманова, які підтримували тісні зв'язки з багатьма діячами Галичини. Не могли не зацікавити поетесу гуцульські вишивки, які зберігалися в домі матері. Відомо, що український фольклорист і громадсько-культурний діяч нашого міста Мелітон Бучинський (1847–1903) надіслав Олені Пчілці гуцульські вишивки з описом 42 узорів та поясненнями способу вишивання та крою жіночих і чоловічих сорочок. Письменниця використала їх у виданні «Альбом систематично впорядкованих узорів малоруської орнаментики» (Київ, 1876). Зберігала Ольга Косач, як дорогу реліквію, подаровані Бучинським вишивки, уложені у вигляді килима з вишитими в центрі його словами: *«Там, де Карпат сині гори, там зібрані тії взори, де зелена Буковина, шила руська їх дівчина».*

На світлинах ми не раз бачимо Лесю Українку, її маму й тітку Драгоманову в гуцульських плетінках (силінках), але чомусь не задумувалися, де і хто їх виготовив, як вони потрапили до поетеси. Тепер на основі виявлених у Львівській бібліотеці НАН України імені Василя Стефаника рукописних свідчень І. Герасимовича знаємо, що улюблені намисти привіз М. Драгоманов із Микуличина.

Перші твори юної поетеси були опубліковані у галицьких журналах «Зоря» (1884) та «Дзвінок». Три її поезії і поему «Русалка» опублікувала 1887 року в альманасі «Перший вінок» організаторка жіночого руху в Галичині письменниця Наталія Кобринська. В березні 1891 року Леся Українка, перебуваючи проїздом у Львові, особисто познайомилася з Н. Кобринською і потім з нею навіть листувалися.

Одним із перших видавців Лесі, а також критиком і популяризатором її творчості був уродженець Косова М. Павлик. Саме він познайомив «хтося біленького» (Лесю) з «хтосем чорнявим» (О. Кобилянською) і цим поклав початок великій і щирій дружбі двох відомих письменниць. Лесині листи до О. Кобилянської й донині залишаються неповторними блискучими зразками української епістолярії. Їх читання – це справді висока насолода для душі й розуму.

Відомо, що Леся Українка разом із фольклористом і мистецтвознавцем К. Квіткою відвідали у Чернівцях О. Кобилянську. Під час однієї з мандрівок містом обидві письменниці сфотографувались на згадку. Ориґінал фотографії нині зберігається в меморіальному музеї Ольги Кобилянської у Чернівцях. Леся Українка, потоваришувавши з О. Кобилянською, наслухавшись її емоційних розповідей про Буковину, загорілась мрією відвідати цей чарівний край. «Мене ваблять ваші незнані, а вже милі гори...», – написала Леся в листі до своєї подруги 17 березня 1901 року з Києва. Погостювавши в Кобилянської у липні, Леся Українка разом із Климентином Квіткою поїхали до Вижниці, де перебувала 13–21 липня та 10–13 вересня 1901 р. в домі Анни Москви. Побувала на перевалі Німшин, їздила фіакром берегом Черемоша, об'їздила все містечко.

Покидаючи Вижницю, Леся написала в альбомі Анні Москві на згадку такі слова: «В інші гори я полину, але спогад не покину по зеленій Буковині, по привітній господині. 21.07.1901». З Вижниці гості через Кути, Косів 21 липня приїхали до Яворова, де Леся зупинилися у родини Окуневських, бо знала окремих членів цієї родини ще з Києва. Брати Окуневські, адвокат Теофіль (1858–1937), лікар Ярослав (1860–1929), їхня сестра Ольга (1875–1960) – відома піаністка, були в родинних зв'язках із Н. Кобринською, підтримували товариські взаємини з М. Драгомановим, І. Франком, О. Терлецьким, О. Маковеєм, О. Кобилянською. Леся Українка знала Теофіля й Ольгу Окуневських.

22 липня 1901 р. Леся Українка виїхала до Криворівні, де зустрілася з І. Франком та відомим фольклористом В. Гнатюком, які там відпочивали. Заночувала письменниця в о. Олекси Волянського (1862–1947), священика, громадського діяча, знавця побуту і звичаїв Гуцульщини.

Із Криворівні поетеса поїхала до Жаб'я (з 1962 р. – с-ще Верховина) і зупинилася у священика Теодора Коржинського (1831–1902), який збирав матеріали до гуцульського словника й записував фольклор. Його дочка Теофіля, вдова по священику Михайлові Лакусті (помер 1899 р. в Ясенові Горішньому), щоб виховати трьох дітей, винаймала в лісництві у Буркуті приміщення, в якому утримувала невеликий водолікувальний заклад. Сюди поетеса прибула 24 липня і проживала до 30 серпня. Тут серед чарівної природи Леся Українка не тільки лікувалася, але й багато читала, працювала над творами «Одержима», «В пущі», написала кілька поезій.

Щоб провідати Лесю Українку, в Буркут 1 серпня прибув І. Франко і пробув там п'ять днів. Він часто приносив поетесі форель, яку ловив у Черемоші, співав їй галицькі народні пісні. Климент Квітка занотував тоді з голосу Франка 32 народні пісні.

Стефанія Стефанович-Литвинович з Івано-Франківська зберігала як дорогу реліквію поштову листівку з видом Буркута й автографами Лесі Українки, І. Франка та інших. Вона, 12-літня дівчина, відпочивала в Буркуті зі своєю мамою Ольгою Стефанович із Коржинських – дружиною громадського діяча з Кут Володимира Стефановича, яка на згаданій листівці зробила напис: «Спомин з Буркута 5/8-1901» і попросила в усіх, хто там тоді перебував, автографи. На листівці підписалися: «Др. Іван Франко», «Леся Українка», а на звороті – підписи 21 особи.

Хто ж ці люди, які оточували поетесу? На основі вивчення тогочасної літератури, архівних джерел та спогадів Стефанії Стефанович-Литвинович і Михайла Сміха, записаних 1971 р., вдалося встановити життєвий шлях більшості з них (діяльність деяких раніше замовчувалась).

Це – Микола Міхновський, український громадсько-політичний діяч. Народився 1873 р. на Прилуччині. Закінчив Київський університет і працював адвокатом у Харкові. Був одним із організаторів першої на Східній Україні Революційної української партії (РУП), а потім – Української народної партії, для якої склав «Десять заповідей» та «Програму» (1906), що обстоювала ідею незалежної Української держави. Після 1917 р. належав до партії самостійників. Був організатором українського національного війська, брав участь у протигетьманському повстанні. Після захоплення України більшовиками Міхновський був заарештований. Звільнений, переїжджає на Кубань. Навесні 1924 р. повертається до Києва, де був розстріляний більшовиками, які імітували це як самогубство.

Лесь Кульчицький (26.10.1859–21.11.1938) – громадсько-культурний діяч. Народився у Коломиї в сім'ї окружного шкільного інспектора. Закінчив Коломийську гімназію і Чернівецький університет. Адвокатську практику проходив у Косові, потім працював у Коломиї, де брав активну участь майже в усіх українських громадсько-культурних організаціях. Він був засновником українського банку «Покутський союз», філії товариства «Просвіта», редактором українського популярно-наукового тижневика «Поступ», що виходив у Коломиї в 1903–1905 рр.

Далі підписалися Богдана Левинська з Чернівців, сестра учителя Т. Кисілевського з Жаб'я; Теодор Коржинський (1869–1920) – косівський суддя, приятель Марка Черемшини, брат Ольги Стефанович; Євгенія Сохацька (1863–1944) (сестра Коржинського, дружина юриста); М. Ласійчукова (сестра М. Харжевського – композитора); Микола Харжевський (1880– 1906) – студент II курсу Чернівецького університету; Марія та Ольга Ковблянські (дружина і дочка отця Ковблянського з Розтоків, в якого 1894 р. перебував Б. Лепкий); Теофіля Лакустова (1864–1950) (завідувачка санаторію, сестра Ольги Стефанович); М. Маєвська (полька); Ф. Кобринська (дружина Володимира Кобринського); В. Кобринський (1858–1942) – відомий український лікар і прогресивний громадський діяч.

Потім розписалися К. В. Квітка (1880–1953) – пізніше відомий український музикознавець і фольклорист; Богусевич – поміщик вірменського походження з Мілієва на Буковині; Теодор Рибак (1874–1926) – учитель у Коломиї, а з 1907 р. – у Львові, Єлизавета Рибак – його дружина, сестра Л. Кульчицького; Стефанія Стефанович-Литвинович (1890–1982) – дочка Ольги; Теодор Стефанович (1885–1963) – брат Стефанії, працював лісовим інженером (під час навчання у Чернівцях жив деякий час на квартирі в О. Кобилянської); Ірина (1889–1964) та Іван Лакусти (1886–1979) – гімназисти, діти Теофіли (згодом Ірина вийшла заміж за вчителя і письменника Данила Хароз'юка (1883–1916), а Іван став інженером і працював у Чернівцях).

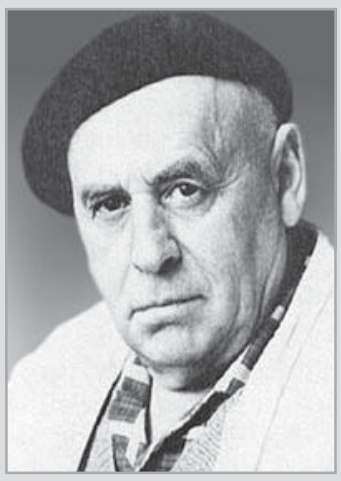
Ця листівка є, по суті, єдиним джерелом, що свідчить про людей, в колі яких перебувала Леся Українка в Буркуті. Особливо близько вона спізналася з Ольгою Стефанович, дочка якої Стефа дуже здружилася з Лесею.

У Довгопіллі Леся Українка проживала у священика Івана Попеля (1850–1921), прогресивного громадсько-культурного діяча, засновника різних культурно-освітніх та економічних товариств на Гуцульщині, що походив із Галича. У нього в різний час гостювали І. Франко, О. Кобилянська, О. Маковей, Марко Черемшина, В. Стефаник.У Довгопіллі вдруге зустрічався з Лесею Українкою І. Франко, про що вона писала в листі до О. Кобилянської.

Громадськість нашого краю завжди виявляла зацікавленість перебуванням Лесі Українки в Карпатах, бо спілкування з нею мало великий вплив не лише на тогочасну інтеліґенцію Галичини, а й на простих трудівників Гуцульщини. На честь Лесі Українки та її перебування на Прикарпатті в кількох місцях встановлені меморіальні та пам'ятні знаки.

Петро АРСЕНИЧ, *краєзнавець*

НЕЗАБУТНІ

Світ, у якому народився і формувався мистецький хист вихідця з-під селянської стріхи Григорія Крука – типове галицьке село зі своїми правічними патріархальними традиціями, невсипущою тяжкою повсякденною працею у поєднанні з глибоко укоріненою християнською мораллю й побожністю. Краса рідного краю, що аж ніяк не гармоніювала з повсякденним нужденним життям. Лише глибоко проникливі проповіді пароха місцевої церкви о. Стефана Чеховського назавжди закарбувалися у щедро наділеній тонким мрійливим мистецьким відчуттям дитячій душі. Суворі й урочисті лики святих у сільській церкві святої Параскеви, особлива атмосфера церковного богослужіння, куди батьки приводила щонеділі свого сина, заворожували й зачаровували, а густий басистий голос сільського дяка усмиряв і упокорював романтичну дитячу натуру, викликав таємничі почуття непізнаності. Саме цей неповторний, мало знаний світ манив і зваблював, спонукав ставати поруч із батьком за гончарний круг, відтворювати побачених у церкві маленьких ангеликів, ліпити з глини на сільському вигоні глиняну церкву і вирізьблювати перші фігурки святих з дерева.

МОЛИСЯ І ПРАЦЮЙ

Прагнення осягнути хоч якісь початкові знання з основ різьби привели допитливого Крука до школи деревного промислу на різьбярське відділення, що знаходилося на вулиці Кілінського (нині – Б. Лепкого). Наснага і завзяття оволоділи сором'язливим сільським малопомітним учнем, надія на досконале вивчення техніки й прийомів різьби брали гору, однак учитель Франчук не зумів побачити прихованих різьбярських здібностей і порекомендував перейти на столярський відділ. Дворічне навчання особливих успіхів не принесло, проте значно розширило світогляд наполегливого і спостережливого учня. Та найбільше, що захоплювало й зачаровувало, залишало незабутні враження у юній душі – це надгробні монументи і статуї польського цвинтаря, єдині високопробні й по-мистецьки досконалі витвори різьби у камені та граніті древнього Станиславова. Однак різьбити по-справжньому Крук не міг – не вистачало фахових знань, практичних навиків та, зрештою, коштів для придбання різьбярського інструменту.

Знання – то найбільше багатство людини, – любив повторювати своїм вихованцям братишівський учитель Василь Лукасєвич і продовжував докладати все нові зусилля, щоб його здібний учень зумів здобути вищу освіту. Львівська школа декоративного мистецтва стала тим вищим щаблем його випробувань, тим навчальним закладом, що дав змогу осягнути, здобути ґрунтовніші теоретичні знання й практичні навички з різьби та рисунка. Та найбільший вплив на формування мистецького світосприйняття мало знайомство зі скульптором С. Литвиненком, живописними та різьбярськими школами древнього міста, практична різьба іконостасу для Духовної семінарії, бурхливе культурно-мистецьке життя Львова. На думку Г. Крука, християнство і віра у Всевишнього стали тим джерелом духовності, тією вершиною естетичної досконалості й довершеності, що давали мистцям протягом століть натхнення до творення світового сакрального малярства і різьби.

Оцінюючи роль мистця й мистецтва у суспільстві відомий художник Прикарпаття, близький приятель скульптора по Краківській академії мистецтв Денис Іванцев зазначав, що «...Григор Крук наділений Богом творець прекрасного». Скульптор як особистість з дитинства виріс у дусі віри Христової, щоденно жив нею у молитві. Виставляючи по культурно-мистецьких центрах Європи й Америки на суд шанувальників різьби, мистець показує своїх побожних галицьких односельчан, вивершених, переповнених внутрішньої експресії, простоти й терпимості, у яких вміло поєднані традиційні типові українські характери з тисячолітнім християнським світосприйняттям. Одні з них, «приземлені та ґудзуваті», застигли на порозі старої церковці, другі уклінно складають духовні прошення за гріхи земні перед хатніми іконами, треті віддають хвалу Господу за день сущий і добрий урожай: «Жінка зі свічкою», «Селянин, що молиться», «Селянин у церкві», «Сільський паламар» та інші.

Вершиною мистецького сходження Григора Крука стали 60-ті роки XX століття. Зрілого, з чималим різьбярським досвідом та індивідуальним неповторним стилем скульптора запрошують у Ватикан для участі у портретуванні мученика за Христову віру, багаторічного в'язня сталінських таборів Йосифа Сліпого й апостольського візитатора у Західній Європі єпископа Івана Бучка. Особливого розголосу й піднесення авторитету українського мистецтва і різьби не тільки у Європі, але й у всьому християнському світі спричинила робота над портретом папи римського Павла VI. Цей успіх утвердив скульптора не тільки як майстра малих станкових фігур, але й як вивершеного високо професійного портретиста.

Нелегка буденна праця з теракотою, гіпсом і бронзою, часті переїзди, пов'язані з виставками у різних культурно-мистецьких центрах Європи й Америки, налагодження особистої книговидавничої справи забирають багато сил, проте мистець завжди находить хвилю вільного часу, щоб відвідати у Мюнхені Службу Божу, поділитися думками з питань суспільно-політичного та культурного життя України й українців. І не тільки у скульптурних творіннях, а й у душі він залишається вірним національному християнському духові, не перестає цікавитися збереженням давніх християнських традицій в Україні, рідному Братишеві. Спомини дитинства будять творчу уяву мистця, спонукають до подальшої різьбярської праці.

Невтомний творчий пошук нових образів і тем, особиста потреба духовного збагачення й очищення надихають самобутнього скульптора здійснити паломництво до Гробу Господнього та Афон – колиски християнського світу.

Останні роки життя і творчості стали для Г. Крука великим випробуванням: постійні сердечні недуги, немічність і самотність постійно супроводжую різьбяра.

Що день, то важче підніматися крутими східцями на третій поверх у просторе приміщення мюнхенської робітні на вулиці Єлизавети, 13. Скульптор змушений переселитися у дім для самотніх, управа якого ґарантувала гідні умови життя і невеличку майстерню для різьбярського вдоволення та праці. Єдине, що відволікає від душевних болів і життєвих турбот, це короткі повідомлення від близьких із Галичини, обнадійливі клопотання секретаря музею Т. Шевченка з Канева К. Чайківської, праця над новими ідеями та проектами. З кожним днем важче стає мистцю зосередити свою увагу, різець якого все менше слухається тремтливої хворобливої руки та в пам'яті зринають незабутні слова найулюбленішого професора з Краківської академії мистецтв Констянтина Ляшки: «Ora et labora» («Молися і працюй»).

У щирій і терпеливій молитві, переборюючи душевний щем та фізичне безсилля, скульптор разом з усім християнським світом готується до відзначення 1000-річчя хрещення Русі-України. На замовлення місцевої греко-католицької громади та Українського вільного університету у робітні великого майстра бронзи з'являються декілька проектів постаті князя Володимира Великого, кожен з яких засвідчує незгасиму творчу енерґію самобутнього мистця світового масштабу.

Створивши численну галерею селянських прототипів, глибоко релігійних постатей і портретів діячів Вселенської Християнської Церкви, Григорій Крук вдихнув у світову еміґрантську скульптуру неповторний національний духовний струмінь і стиль, назавжди залишившись сином християнського духу, сином української нації.

П. БОДНАРЧУК

ІСТОРІЯ І Я

ДРУГА СВІТОВА: ТВОРЦІ Й ЖЕРТВИ

1 вересня людство згадує початок Другої світової війни – найкривавішої в історії людства. Але для українців вона почалась на півроку раніше, на Красному полі під Хустом, де вони героїчно стали в обороні Карпатської України.

ЯК ВОНА ПОЧИНАЛАСЯ

Згадаймо, як же розпочиналася Друга світова, яка переросла в другу Вітчизняну війну...

23 серпня 1939 р. (середа, Москва). Проти ночі на 24 серпня підписали радянсько-німецький договір про ненапад (пакт Молотова–Ріббентропа) терміном на 10 років. Важливо зазначити, що москалі тоді вдруге «наступили на одні і ті ж граблі»... Це було їхнє друге намагання розділити світ навпіл і закінчилось воно для них війною.

Як відомо, перше намагання москалів розділити світ навпіл відбулося 12 жовтня 1808 р. – в Ерфурті імператори Наполеон Бонапарт і Олександр I підписали франко-російську союзну конвенцію, котра підтверджувала умови Тільзитського миру 1807 р. Наполеон визнавав права Росії на Фінляндію, Молдавію і Валахію, а Росія зобов'язувалась надавати Франції допомогу в її війні з Австрією. Не вдалося мені відшукати – чи був тоді спільний москало-французький парад... І закінчилось це для Московії першою Вітчизняною війною...

У статті 1 радянсько-німецького договору вказувалося: «Обидві сторони, які домовляються, зобов'язані утримуватися від усякого насильства, від усякої аґресивної дії і всякого нападу у відношенні один одного, як окремо, так і спільно з іншими державами». Тоді ж підписали таємний додатковий протокол між Німеччиною і Радянським Союзом про розподілення сфер впливів у Східній Європі. Зокрема, до сфери інтересів СССР віднесені Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва), північний кордон Литви вважався одночасно кордоном сфер інтересів Німеччини й СССР, при

цьому визнавалися інтереси Литви щодо Віленської області. У разі територіально-політичної перебудови областей, що входили до складу Польської держави, кордон сфери впливів Німеччини й СССР визначався по лінії річок Нарева, Вісла та Сян. Визнавалися також пріоритети щодо сфери впливу СССР на Бессарабію.

А вже 26 серпня 1939 р. лідер Німеччини Адольф Гітлер, опираючись на радянсько-німецький пакт Молотова–Ріббентропа, в ультимативній формі зажадав від Польщі передачі Німеччині порту Данциг (Ґданськ).

І поки війська СССР за згодою німців безуспішно втрачали своїх вояків у війні проти Фінляндії, німці, тепер уже за згодою з СССР формально 1 вересня 1939 р. нападом на Польщу розпочали Другу світову війну, на початок якої т. зв. світова громадськість прореаґувала лише 3 вересня 1939 р. – Великобританія і Франція оголосили війну Німеччині, яка за три дні фактично окупувала Польщу, пройшовши в азарті легкої перемоги за узгоджену з союзником по аґресії – СССР лінію.

Вже 6 вересня 1939 р. (середа) війська німецької 14-ої армії генерала В. Ліста захопили польське місто Краків і тоді, боячись, що Гітлер піде далі, 9 вересня 1939 р. (субота, Москва). Нарком оборони СССР і начальник Генерального штабу Червоної армії видали накази № 16633 Військовій Раді БОВО і № 16634 Військовій Раді КОВО про підготовку бойових дій проти Польщі. Командуванню пропонувалося: до 11 вересня військам слід було «приховано зосередитися й бути готовими до рішучого наступу з метою блискавичним ударом розгромити війська супротивника, що стоять напроти». Накази передані у війська 14 вересня 1939 р., а СССР напав на Польщу 17 вересня 1939 р., якраз у той день, коли 17 вересня 1939 р., в результаті запеклих боїв з польськими військами, місто-фортецю Брест захопили німецькі війська.

А вже 22 вересня 1939 р. в Бресті відбувся перший спільний військовий парад перемоги в Другій світовій війні на честь «радянсько-німецького братства по зброї» – парад перемоги над Польщею радянських і німецьких військ та церемонія обміну прапорами. Його приймали: від Червоної армії – комбриг С. Кривошеїн, а від німецького вермахту – генерал Хайнц Гудеріан. Подібні спільні паради Червоної армії й вермахту відбулися також у Ґродно, Ковелі та Пінську. Збереглася і кінохроніка німецьких та радянських кінодокументалістів про ці паради...

А Й. Сталін у своїй телеграмі з поздоровленнями А. Гітлеру з приводу «перемоги союзників», зокрема писав: «дружба народів Німеччини і Радянського Союзу, скріплена кров'ю...» (можливо, він мав на увазі кров польських героїв-захисників Брестської фортеці (?!), так щедро пролиту німецькими і радянськими окупантами). Всі ці документи були таємними як для світової громадськості, так і для нас із вами, т. зв. радянського народу, зберігалися в особистій течці Й. Сталіна й оприлюднені лише у другій половині двадцятого століття.

Один із батальйонів польського ґарнізону під командуванням капітана Радзишевського продовжував спротив німецьким військам навіть і під час того параду, а після нього – вже радянським військам (німці великодушно подарували співбратам з аґресії – радянським окупантам Брестську фортецю разом із її захисниками-поляками).

Одні святкували перемогу, а радянські «герої» добивали оточених німцями поляків у Брестській фортеці!!!

Цей польський батальйон був остаточно вибитий із Брестської фортеці вже бійцями окупаційної Червоної армії лише 26.09.1939 р.

Щось подібне і знову ж пов'язане з поляками було і в нашій, українській історії: 9 травня 1920 р. (неділя, Київ). Спільний парад польсько-українських військ на Хрещатику з нагоди звільнення столиці України Києва від більшовицьких окупантів, який приймав командувач польської армії генерал Е. Ридз-Смігли. Парад замикала 6-та дивізія Дієвої армії УНР під командою полковника М. Безручка. А в цей час ішли бої частин польського війська (6-го піхотного полку леґіонерів) із частинами московських окупантів т. зв. Червоної армії за лівобережну частину Києва (Дарницю).

Укотре запеклі бої за недобиту ними в 1939 р. Брестську фортецю німцям доведеться вести вже проти радянських військ 22 червня 1941 р...

А до цього у радянській пресі, 23 серпня 1940 р. (п'ятниця), були опубліковані позитивні матеріали про річницю радянсько-німецького договору 1939 р. Газета «Правда» охарактеризувала його як «один із найважливіших документів в історії міжнародних відносин нашої епохи»...

НЕ ПОДІЛИЛИ СВІТ

Та потім було 22 червня 1941-го, нібито віроломний напад вчорашнього найкращого друга. Мільйонами життів заплатили українці за своє рабство і бездержавність. Для них Друга світова не закінчилась ані 9 травня 1945-го, ані 15 серпня 1945-го, коли капітулювала Японія.

Друга світова війна для України – це не лише радянсько-німецька війна 1941–1945 рр. На українських етнічних землях, розділених на той час між різними державами, бойові дії розпочалися раніше 41-го і не закінчилися у 45-му... Пам'ятаймо!

Чи зробили ми в Незалежній Україні хоч якісь висновки з цих прикрих помилок нашої історії – «братання» з московськими окупантами? Нарешті маємо зрозуміти, що братання з окупантами, хай колишніми, небезпечне завжди. І спільні військові паради частин Чорноморського флоту РФ та підрозділів ВМС і прикордонників України – унікальний випадок, коли на параді йдуть війська окупантів і окупованих! А згадаймо 9 траня 2010 р. у Києві. Спільний парад російсько-українських військ – йшли єдиною коробкою на Хрещатику...

Пам'ятаймо убієнних у тій бойні. І якщо нинішні владці кичаться, що все одно ми перемогли, то варто розуміти, що, як співається у пісні, це «свято зі сльозами на очах». «Свято» – тому що ми в складі військ одного з наших окупантів перемогли іншого окупанта, і «сльози» – тому що ця перемога далася дорогою ціною. Десятки мільйонів воїнів і мирного населення упали у цій війні. Найкращий спосіб віддячити їм за цю жертву – молитва. Тож нехай милосердний Господь подасть спокій їхнім душам.

Євген ЛУПАКОВ,
капітан 1-го ранґу ВМС і ЗС України

СПАЛЕНІ ЖИВЦЕМ

ХАРКІВСЬКА ТРАГЕДІЯ 1941-го

Львівська в'язниця на Лонцького відома всьому світові завдяки подіям червня 1941 року, коли в ній більшовики живцем спалили дуже багато людей. Але Харків теж має свій аналог «в'язниці на Лонцького», яку мешканці міста просто ще не знають.

Мало відомо про те, що у 1941 року більшовики перед відступом із Харкова спалили катівню НКВД на вулиці Чернишевській разом із в'язнями. Радянська влада змогла добре приховати пам'ять про цей злочин.

Про нього не написано в жодній радянській книзі про Другу світову війну. Але не до всього долізли брудні радянські руки. До нас дійшли джерела, які викривають «добрі справи» радянської влади в Україні. Збереглася газета «Нова Україна», яка видавалася в Харкові у 1941–1943 роках. На своїх сторінках вона згадує цю трагедію.

У першому номері (7 грудня 1941 р.) було написане: «Довкруги – розвалини, румовища, руїни. Руїни руїн... А над усім оцим кошмарним спогадом здіймаються осмалені скелети осоружної будівлі – центральної катівні НКВД. І наче й досі ще з її льохів чути останній, глухий стогін дванадцятьох сотень нещасних жертв, що оце недавно конали в жахливих муках пекельної пожежі».

У тому ж номері газети письменник Аркадій Любченко написав статтю «Україна живе!», в якій були такі рядки: «Але Харків знає і бачив ще жахливіше видовище. Йому позаздрила б уся середньовічна інквізиція, сам славнозвісний Торквемада облизав би губи. Це було у величезному будинкові колишнього НКВД, де лишилися ще сотні в'язнів.

Тут справа вирішилась просто. Енкаведисти міцно замкнули тих людей, старанно облили будинок гасом і підпалили. Вони хотіли одним заходом звільнитися від маси ув'язнених і знищити свої витончені знаряддя катувань та різні компрометуючі документи. Зойк смертельного страху, разючий благальний крик знявся в камерах, коли жертви зрозуміли, що з ними роблять.

Лемент і прокльони було чутно поза будинком, але довкола стояла густа сторожа, запобігаючи будь-яким спробам врятувати приречених. Їх душив дим, палив вогонь, вони безсило корчились і стогнали так, що здавалось, немов самі стіни, сама земля сходять глибинним стогоном. Вони дедалі конали. Потім над задимленою братньою могилою різко струменів сморід обпалених трупів, і коли їх одгрібали, свідомість просто відмовлялася сприйняти цей пекельний жах.

Недарма харків'яни проводжали большевицьку втечу гнівними прокльонами, щоб, мовляв, за тими комуністами земля запаслась, щоб вони ніколи вже не вертались».

Інформацію з газети «Нова Україна» підтверджує сучасна наукова публікація доктора сільськогосподарських наук Михайла Миколайовича Кулєшова «Будинок на вулиці Красіна», де було написано: «Очевидці розповідали, що коли восени 1941 року радянські війська залишали Харків, кати з ҐПУ–НКВД підпалили внутрішню в'язницю разом з політичними в'язнями, які перебували в закритих камерах. Крики про допомогу з палаючої в'язниці на Раднаркомівській були чутні навіть у центрі міста. З часом вони припинилися».

Український письменник Дмитро Нитченко згадував, що через цей більшовицький злочин живцем згоріло 1200 осіб. Серед загиблих був режисер Юхименко з дружиною та дітьми.

Нині ця колишня будівля НКВС є управлінням МВС та СБУ в Харківській області. На ній нема жодної меморіальної дошки про ці страшні події. Тому прохання до Топонімічної комісії Харкова створити на будівлі пам'ятну дошку, присвячену жертвам харківської трагедії 1941 року, а місцевим історикам варто було б дослідити всі документи, що стосуються цього маловідомого факту.

Василь КИСИЛЕНКО

Большевицький сталінський режим жорстоко й безжалісно знищував українців, вважаючи їх найнебезпечнішим ворогом комуністичної імперії

ЩО НА СЕРЦЕ ЛЯГЛО...

СОНЕТИ ПРО МОВУ

ТРИПТИХ

1.
Українська мова – то душа і серце
Минулих і майбутніх поколінь,
Наш незнищенний скарб, що не руйнує й тлінь,
І мова материнською зоветься.

Іще з дитинства я засвоїв все це,
Не погасає вогник у мені,
Хоч знав я на віку й похмурі дні,
Живе в нас мова, то й народ проснеться.

Сьогодні, коли мову зусібіч
Цькують, обставивши ворожими законами,
Її до свого серця знов пригорнемо.

І світло мови знов здолає ніч –
Ми понесемо у прийдешні роки
Її красу під небом днів високих.

2.
Її красу під небом днів високих
Пізнали ми ще у похмурий час,
Коли нам «Кобзаря» подарував Тарас,
І в майбуття твердіші стали кроки.

Літає понад гори вільно сокіл,
Бо в небі вільно дише гордий птах,
Краса чарівна на гірських хребтах –
Як вільна мова, то й народ високий.

А ми тенета розірвемо знову
І порятуєм нашу рідну мову –
Хай сяє нам, як сонце, на землі.

Вкраїнський прапор візьмемо у руки
І понесемо вдаль, щоб передати внукам
І мову, й пісню в місті і селі.

3.
І мову, й пісню в місті і селі
Плекаємо, неначе сад весняний,
Нам не страшні ні бурі, ні тумани,
І не лякають нас оскали злі.

Як промінець, що в птаха на крилі,
Хай забринить, засяє рідне слово,
Люблю тебе я, українська мово,
Неначе скарб найбільший на землі.

Якщо прийдеться нам до бою стати,
І поклянемося життя віддати
За мову, за Вкраїну, за народ,

Нас кожного тоді окрилить мова –
Яскрава, наче зірка світанкова,
Дух наших предків – перемог оплот.

Любомир МИХАЙЛІВ,
просвітянин, с-ще Рожнятів

ГОВЕРЛА

Зостанеться загадкою для вчених
Природознавчих світових наук,
Хто дав тобі таке крилате ймення
Гори, що множить, як трембіта, звук.
Кричу: «Гей, гей» і чую: «Я, Говерла,
Доброму гостю рада, як завжди,
Хто б ти не був, – юнак, бувалий леґінь
Чи старець, що з ціпком дістався сюди.
Бери з собою добру топірчину, –
Із нею буде легше вгору йти
І підкори мою круту вершину, –
Пізнай красу і радість висоти».
Це я, Говерло, нині йду до тебе
В людському потоці, у живім вінку
І топірця іще не конче треба
В цю подорож і справді нелегку.
Ось вже я наверху під небесами
Щасливий, зачарований стою
І промовляю спраглими вустами
Молитву найзавітнішу свою:
«Святий, Великий, Всемогутній Боже,
Що сотворив таку красу земну,
Дай і мені хоч крихітку, як можеш,
Свого натхнення, сили, талану,
Опришківського лицарського духу,
Бо я – солдат і вже немало літ
Крокую в лавах визвольного руху,
Що виборов цей день, цей вільний світ –
Святу соборну Україну-матір.
Від Чорномор'я – аж до синіх гір…
Тепер затишшя, все ж стою на чатах,
Стоятиму й надалі до тих пір,
Допоки зможу у руках тримати,
Якщо не щит і меч, то хоч перо,
Що вміє честь звитяжцеві віддати,
Карати зло і славити добро.
Прощай, Говерло! Будь здорова, рідна!
Як доживу, в наступний ювілей
На святі незалежності Вкраїни
Почуєш знов моє гучне: «Гей, гей!»
Прийми до серця цю святкову оду
На честь твоєї величі-краси
І зоставайся символом свободи,
Віри й надії на усі часи.

Степан ДАСЕВИЧ

ДЖЕРЕЛО ФРАНКОВОЇ КРИНИЦІ

У мене на стіні Франко у вишиванці,
Із поглядом орла, що бачить далину.
Зове до боротьби у сонячному ранці
І відкриває день в розкрилену весну.

Ходім до джерела Франкової криниці,
Напиймося з води любові й доброти.
Хай розумом Франка
наш розум заясниться,
Крокуємо разом до спільної мети.

У мене на столі його казки й поеми,
Де мудрий Каменяр викрешує скалу.
І ми з Каменярем до знань своїх ідемо,
Несем на п'єдестал крупиночку малу.

У мене у душі ясні Франкові злети,
І задумів моїх – зелена ярина.
В дитинстві ми усі – художники й поети.
І вся Вкраїна нам – Франкова сторона.

ФРАНКОВА ЛЮБОВ

Франко так край наш полюбив,
Немовби душу власну.
Він тут страждав, творив, і жив,
І полум'ям не гаснув.

У Криворівні серцем млів,
Мав в Коломиї будні,
Карпатський центр Станиславів
«Мойсеєм» оприлюднив.

Йому являлась ще любов
У Ользі та Юзефі.
В гуртках таємних він пройшов
Часи упадку й стресів.

Він нашим краєм був палкий,
Пізнанням ненаситний.
Він розвулканив нам роки
І сам згорів в цій битві.

ФРАНКОВА ЗАДУМА

У скверику на п'єдесталі,
Зв'язком учорашніх століть,
Франко із граніту і сталі
В глибокій задумі стоїть.

Поезії, прози – столиця.
По вольному духу бунтар,
Недослідима криниця –
Вкраїнський титан-каменяр.

Чоло, як поорані межі,
Промінить талантом ідей.
Він нас спогляда із безмежжя
І думкою в серце іде.

У скверику на п'єдесталі,
Посеред літа й зими.
Він долі людські бачить далі,
Ніж бачим себе в ньому ми.

Віра БАГІРОВА

КНИЖНИК

СТИХІЯ ВОДИ І ГРОМУ

Під такою назвою у видавництві «Місто НВ» вийшла книжка заслуженого журналіста України, голови Верховинського районного об'єднання товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка Василя Нагірняка про повеневий армаґедон у Карпатах в липні 2008 року.

«Стихія води і грому» – третя книжка Василя Нагірняка, в якій автор розповідає про боротьбу Довбушевих нащадків – верховинських гуцулів із руйнівними повенями в Карпатах. Горяни – тверді, як скеля, мужні, відважні й непохитні люди. Ніколи й нікому, навіть шаленій повеневій стихії, вони не дозволять полонити рідний край.

«П'ять днів і п'ять ночей верховинську землю і гуцульський світ мордувала стихія – чорними водами, вогняними блискавицями і гуркотливими громами. Лихо й біда вдерлися у зелену браму кожного гірського села і присілка. Сходилися докупи гори, зсувалися у безвідь ґруні, а шалені потоки у високогір'ї орали й жорнували дороги, луки, плаї й усе живе довкола», – читаємо в анотації книжки, яку автор презентував редакції. Отож, пане Василю, найперше щиро вітаємо Вас із виходом у світ книжки, оскільки добре знаємо про нелегку дорогу, якою прямує українська книжка до читача.

Спасибі за добре слово. Шлях до читача, звісно, нелегкий. Навіть коли книжка вже завершена. Але її вихід – свято для душі.

Стихія, повінь, потоп, армаґедон, кінець світу – так говорили люди про повеневу стихію, яка прийшла у Карпати тієї літньої липневої пори. І саме про це Ви розповідаєте у своїй книжці.

Основна сюжетна лінія твору – саме про катастрофічну повінь у Карпатах. «Велика вода», як гуцули з побожним острахом називають повені, прийшла у гори 23 липня 2008 року. Повеневий армаґедон надлетів із верхів'я Чивчинських гір, де бере початок Гуцульська річка Чорний Черемош, і увірвався з неземною силою на гуцулів. Стихія води і грому та безжальних небесних блискавиць полетіла з карпатських верховин униз, до людей. Прийшла кара за гріхи тяжкі, за голови нерозумні, за зранену душу Говерли. Час покути настав. Грізна сила небесної стихії мчала до оберегів земного життя. Дорогу прокладали тисячі блискавиць, які безжальним вогнем дикої злості впвалися у гори й скелі, дерева й будинки, у безневинну землю й нищили усе на своєму шляху… В оселях горян несамовито лускало, раз по раз клепало залізом, наче земля прощалася зі світом. Людям здавалося, що то якась надприродна сила важким ковальським молотом безжально б'є по їхніх головах. Б'є безперестанку… А відтак, як кажуть гуцули, «небо си отворило» – і на нещасну верховинську землю з ординською злістю і шаленіючою силою налетіли два хмароломи…

Чорний Черемош увірвався у Буркут – той самий цілющий Буркут, де за давніх часів, ще до Першої світової, тут лікувала свої тілесні недуги Прометеєва дочка Леся Українка.

За Буркутом – Явірник, а далі – Зелене, яке предки називали Зеленою Рікою й Підчорногорою, Дземброня, Бистрець, Красник, Ільці… – так Чорний Черемош, а разом з ним біда й лихо летіли нестримно всіма гірськими селами, зеленими верховинами й приносили гуцульському світу нові кровоточиві рани століття двадцять першого…

Розкажіть про композицію художнього твору.

Складовими частинами книги є сім розділів, підрозділи, кожен із яких має своєрідні назви, логічну структуру побудови, несе відповідне смислове навантаження. Розділи скомпоновані у логічній послідовності відповідно до географічного розселення гуцулів на берегах Чорного та Білого Черемошів. Вони, як і діти у батьків, мають свої наймення: «Рани Господевої душі», «Повеневий «ковчег» на Священній Ріці гуцулів», «Від перевалу Кривопільського – до перевалу Буковецького», «Ясенів Горішній заклинає хмари, аби сперли потоп над горами», «За горою Маґорою – під горою Скуповою – до Устєрік», «Біла ріка – чорна біда», «На бистрині повеневих дараб».

Усі розділи повісті об'єднані єдиною сюжетною лінією – картинами жахливої стихії, яка безжально впивалася у гори й скелі, дерева й будинки, у безневинну землю кожного гірського села і нещадно нищила все на своєму шляху.

Гуцул постає оборонцем кожної п'яді рідної землі, нажитої у горах оселі, приґаздованої маржини, господарки, вбері. Боронить землю предків. Він стрічає ту кляту повінь, як Олекса Довбуш із ватагою опришків враже військо. Отож сюжет виписувала стихія.

Так, у Явірнику, для прикладу, нічна стихія зоставила ґаздам Шварговським глибоку вирву, затоплену водою, на тому місці, де чоловік збудував красень-будинок на два поверхи. Тепер на цьому місці була пустка. І рана велика – на серці в гуцулів, роз'ятрена сивим недільним ранком 27 липня 2008 року. Півжиття свого Рибчуки з закиненої їдальні для лісорубів і плотогонів будували дерев'яний котедж для туристів. Надвечір у неділю котедж скрутило надвоє і нахилило до води. А над ранок – переломило надвоє.

У Зеленому, високо-високо в горах, під Довбушевою Чорногорою, найкоштовніша карпатська перлина – дивовижне озеро льодовикового походження Марічайка мало не затягло у водяну безодню сифонних дір сільського гуцула, який літував із отарою на полонині Веснарка і прийшов до цього дива-озера на оглядини. Неподалік озера, на Чорній горі, плавилися камінь і залізо. Небесні блискавиці палили вогнем кам'яний палац – наукову обсерваторію, «Білого слона», гору духів польських астрономів…

У сусідньому селі Дземброня, на високогірному присілку Кошарище, братика і сестричку – Олю та Михайлика – уразила блискавка. У селі Ільці багач Ілля (через його крутий норов предки назвали ріку Ільця) повернувся до свого поганського ремесла за даниною: забирав селянські хати, дороги, руйнував мости, затоплював усе довкола. Живу воду у Гуцульській столиці Верховині нагло спивала стихія. А в саду опільського гуцула Петра Гнилиці плакали, як люди, яблуні…

Громи й блискавиці били щосили вогнем, а троїсті музики чимдуж вигравали у скрипки та цимбали у Бережниці. І не вразило нікого громом, і не спопелили весільні намети та данцовні нічні блискавиці. Шуміли ліси карпатські стихією, грали музики гуцульські весільної – і до пані молодої, під вінець, бережницького пана молодого проводжали.

Водоспади на присілках Імхатому й Черетові не дали зімкнути ока ні старому, ні малому – водяні жорна перемололи за ніч півгори каміння. А з Писаного каменя бісиці та чугайстри гнали вниз черетівською дорогою, пасовищами й сінокосами цілі озера води. Драматичну арію барокової сюїти на Печіщу виписувала стихія. Духи предків принесли останньому мольфарові у Карпатах Михайлу Нечаю важкий хрест: підкоритися волі Богів і згинути в потопі роковім – разом із гуцульським світом піти під землю – або вирятувати цей безсердечний грішний світ – востаннє. «Як мертві в гробі, як шум на воді…» – мольфар Нечай заклинає хмари, аби сперти потоп над горами…

Такий лейтмотив основних сюжетних ліній, який виписувала стихія повеневими подіями, образами й фарбами, несподіваними перипетіями й непередбачуваними поворотами у кожному гуцульському селі на берегах як Чорної, так і Білої Ріки. Усі сюжетні лінії утворюють єдине ціле – літературно-художній твір «Стихія води і грому».

Чи тільки повеневі пристрасті вирують на сторінках Вашої книги?

Звичайно, ні. У літературне полотно водяної та громової стихії вплетені глибоко історичні нитки, характерні для волелюбного і не здоланого Гуцульського краю. Йдеться про вир зайд-чужинців, які намагалися полонити рідну землю, підкорити гуцульський народ. «Білий птах з чорною ознакою» махнув чорним крилом споминів про стихію чужинів вогняну, яка обпікала мором і мечем австрійського, польського, румунського, німецького та більшовицького армаґедону Гуцульський та Буковинський край.

Доповнюють оповідь про боротьбу з чужинецькою стихією – гомін віків на горі Скуповій, бартки й тризуби та гуцульський дух.

У художнє полотно «Стихії води і грому» вкраплюються також невеличкі епізоди з давніх українських фільмів.

Уже згадувалося про фільм «Білий птах з чорною ознакою». У гори повернулися «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського. Вони витали до ночі над Жаб'євським потоком і Ґлифою. Боронили скелю-фортецю Ґлифу і гуцульський народ від повеневої катастрофи. Відвертали стихію води і грому від старовіцької хати Петра та Євдокії Сорюків, у якій 45 літ тому жили Параджанові хлопці – творча група акторів фільму – та гомоніли з тінями незабутніх предків на всі гори, на увесь світ.

Нестерпним болем озвалася ще одна скеля на Лихонькому. Її розстрілювали німці у 43-му, – пропливають над Черемошем глибоко закарбовані у пам'яті та глибоко вражаючі українську душу епізоди з фільму «Анничка».

А чи представлено творчий письменницький та просвітницький світ тогочасного українства у вашій книжці?

Біла Річка збігла на село… усе занапастила вода. Ось вона підкрадається до школи, до столітньої Голівської школи, яка бачила на своєму віку Івана Франка та Михайла Коцюбинського, Гната Хоткевича і Володимира Гнатюка, Луку Гарматія та Михайла Ломацького – українських світочів Голівського Карпатського світу століття двадцятого… Подвижник Франкової мисли Лука Гарматій освітив Божою іскрою науки і письма цей замкнений у горах «добрим цісарем» Гуцульський світ 1900 року. За Лукою Гарматієм до Голівської школи прийшов Михайло Ломацький – із Поділля. А світові залишив по собі дванадцять іскристих джерел-книг про Гуцульщини чарівний дивосвіт.

…У Довгополі, як ніде інше, Франко дихав на повні груди. Він пив гірське повітря, як джерельну воду. Лише тут, у цьому гуцульському селі, над дзвінким Білим Черемошем, у якому, в його срібних іскристих передзвонах, купалися мудрі геніальні думки.

В останній серпневий день 1901 року Каменяр зустрівся тут із Прометеєвою дочкою Лесею Українкою, яка з Буркутового санаторію скелястою дорогою почерез Шикмани приїхала верхи на конях із етнографом Климентом Квіткою.

Коли ми говоримо про будь-яку стихію, то кажемо, що вона грізна, жахлива, шалена, руйнівна…

Так, стихія може забрати життя. Усе живе – зруйнувати, стерти з лиця землі. Так, стихія сліпа… Так, вона всесильна. Розгадка таїнства природи лежить в інших світах, в інших вимірах. І в душах людських вона лежить. У їхній вірі а чи зневірі. У їхній правді й кривді. У добрі й злі. І не розгаданою вона витає у Всесвіті. А коли велику кривду Землі й Богові чинять люди – приходить з водами великими, громами й блискавицями у грішний земний світ. Суд починає вершити над нами. Чи закони Божі й людські сповідує вона? Чи треба людей невинних так страшно карати?.. А чи всі вони такі вже й невинні?! Відповідь знають люди… І Бог. Та чи хотіли б люди душі свої відкрити? Людям і світові? І сповідь принести свою? Господеві та власній совісті…

Що думаєте з приводу державної підтримки української книжки?

Звичайно, книговидання потребує ґрунтовної фінансової підтримки на державному рівні. Українській державі потрібна, як повітря, українська книжка. У нас, на Прикарпатті, на Гуцульщині, дбають про українську книгу. Тому я хочу щиросердечно подякувати за підтримку Програми книговидання у Верховинському районі та вихід у світ книги голові райдержадміністрації Василю Гондураку та голові райради Ярославу Кікінчуку.

Висловлюю щиру вдячність талановитій художниці з Косова Ользі Яремчук, яка в унісон зі змістом повісті здійснила її художнє оформлення, а також видавництву «Місто НВ», яке видрукувало книгу на високому поліграфічному рівні.

ТАЛАНТИ

МАЙСТЕР

Художника Дмитра Угринюка надвірнянці знають чи не найкраще з-поміж митців пензля нашого краю. Його картини майже щороку виставляються у Надвірнянському будинку культури – великий простір вміщає чималий творчий доробок митця, хоч його картини шанувальники живопису мало не виривають в нього майже з рук.

Плідно працює Дмитро Угринюк і як копіїст оригіналів визнаних малярів, а переважно тих, які вже давно вважаються класиками в царині живопису. І, як на мене, копії художника Дмитра Угринюка рівні пензлю великих майстрів – Рембрандта, Гойї, Мікеланджело, Суркова, Шишкіна, Олени Кульчицької, Новаківського і, звичайно, сучасних митців. Це засвідчує художній талант і високу вимогливість до себе, і, безперечно, відповідальність за свою роботу. Саме через це він користується незаперечним авторитетом у прихильників канонічного біблійно-євангельського тлумачення сюжетів про Ісуса Христа, Пресвяту Богородицю, апостолів тощо.

Виставка сакральних полотен Дмитра Угринюка, присвячена 1025-річчю Хрещення Русі-України, відкрилася в музеї Надвірнянщини, й численні шанувальники образотворчого мистецтва мають змогу ознайомитися з творчим доробком майстра.

Світлосяйними кольорами чітко виписані найдрібніші деталі зображених постатей, від кожного образу променіє життєдайна енергія, і невеликий зал, де експонуються полотна на релігійну тематику, здається, наповнений живими особами далекої минувшини, які прибули до нас, людей XXI століття, щоб порадувати, обняти й благословити. Художник – добрий і мудрий чарівник від Бога, а це майже недосяжне щастя для простої смертної людини.

Роман ФЛИС, *член НСЖУ*

ДО ДІЇ!

ЗАДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ СПАДЩИНИ

Відбулося засідання президії громадської ради при Івано-Франківській облдержадміністрації, зініційоване Громадською ініціативою «Збережемо старий Івано-Франківськ». Радилися фахівці зі справи збереження культурної спадщини – представники органів державної влади, громадські активісти.

Йшлося про збереження автентичного архітектурного обличчя Івано-Франківська й області.

Представники органів державної влади надали свої коментарі щодо гострих питань, які виникли у громадськості області й міста з приводу певних об'єктів культурної спадщини. Запропоновано звернутися до громадських організацій міста й області з метою об'єднання зусиль органів державної влади, місцевого самоврядування та волонтерів для збереження пам'яток минулого. Також буде створена робоча група для подальшої координації спільної діяльності.

А. Ч.

ЗДОРОВ'Я

ВАДА, ЯКУ ЛІКУЮТЬ

Доволі часто серед батьків побутує спокійне, майже байдуже, ставлення до косоокості у дитини, мовляв, це косметичний недолік, дефект, який можна усунути з допомогою окулярів, а в крайньому разі – операцією. Причому питання про час призначення окулярів чи проведення оперативного лікування значення не має. Але це не так.

Косоокість може статися у дітей різного віку, від народження до 15–16 років. Існує біля двадцяти видів косини: збіжна, розбіжна, догори, вниз, косить лише одне око або поперемінно – праве або ліве, постійно чи періодично, з малим кутом – майже непомітно, із середнім і великим кутом відхилення...

Інколи помітна обмеженість руху очей убік, що вказує на наявність паралітичної косоокості. Вона виникає при ушкодженні окорухливих м'язів і нервів. Цей вид потребує сумісного лікування з невропатологом. До речі, у 70–80 відсотках випадків косоокості гострота зору знижена. Інколи причиною косоокості є більмо рогівки внаслідок травми або опіку ока, а також помутніння кришталика: вроджена чи травматична катаракта.

Однією з причин косоокості є далекозорість. Лікування хвороби здійснюється різними способами. По-перше, це постійне носіння окулярів. До другого способу належить лікування на спеціальних апаратах, а ще одним є оперативне втручання.

Приблизно у половини пацієнтів косоокість можна вилікувати апаратними методами й окулярами. На жаль, решта випадків піддається лікуванню лише оперативним втручанням. Однак операцію не можна вважати «чарівною паличкою», яка одномоментно усуне хворобу. Оперативному втручанню має передувати носіння окулярів, закривання «кращого» ока, щоби примусити працювати «гірше». І лише коли його гострота досягне 30–40 відсотків, ми оперуємо хворого.

В кабінеті ж охорони зору дітки займаються на мускуло-тренері, дзеркальному стереоскопі, хейроскопі, синаптофорі, конвергенц-тренері.

Вправи на цих апаратах призначені для усунення косоокості. Таке лікування довготривале і вимагає терпіння.

Якщо косоокість не зникає чи не зменшується ні при носінні окулярів, ні від вправ на апаратах, то не пізніше як через півтора року ставиться питання про хірургічне втручання.

Тому кожного малюка у 4–6 місяців має обстежити офтальмолог. І якщо у цьому віці встановлюється діагноз косоокість, то вже у вісім – потрібно призначати окуляри. Потрібно пам'ятати, що чим раніше почати лікування косоокості, тим краще. Однак не всі батьки це розуміють.

В очному кабінеті Івано-Франківської міської дитячої поліклініки на диспансерному обліку знаходяться 296 дітей. А щорічно беремо на облік 30–40 дітей. У місті діє дитячий садок для дітей із вадами зору. Вони отримують тут повноцінне лікування.

Необхідно пам'ятати, що лікування косоокості – тривалий процес, який вимагає терпіння і наполегливості. Окуляри потрібно носити постійно, закривати краще око – не час від часу, а щодня, особливо під час виконання домашніх завдань. Тоді «краще око» відпочиває, а «гірше» – працює. А також 3–4 рази на рік проходити лікування на апаратах. Якщо проблемою займатися комплексно, то добрі результати отримуємо у 90–95 відсотках випадків. І тоді дитина позбувається психологічних проблем, бачить перспективу, займаючись улюбленою справою.

Валентина ЛИМАР, *лікар-офтальмолог МДКЛ*

ПОРИ РОКУ: ВЕРЕСЕНЬ

А ЖУРАВЛІ КУРЛИЧУТЬ: «ЛІТО, ПРОЩАВАЙ!»

За народними переказами, назва дев'ятого місяця року пов'язана з цвітінням вересу. В сухих соснових дібровах простелились рожеві килими. Це – цвіт вересу. Вранішнє сонце, освітлюючи суцвіття після нічних туманів, надає рослинам особливої ошатності, вони виблискують перлистим бісером, приваблюють до себе бджіл, джмелів та інших комах.

Згідно іншої версії, назва вересня нібито походить від слова «вереснець» – так у давньослов'янській мові називали іній, який інколи з'являється на зелені в перших числах цього місяця.

Як відомо, за календарем осінь настає першого вересня. Астрономи вважають початком осені день осіннього рівнодення – 22 вересня, метеорологи – дату сталого переходу середньої добової температури через 10 градусів до нижчих температур. Фенологи вважають, що осінь настає з початком помітного пожовтіння листя на деревах і кущах.

Згідно спостережень, першими вкриваються позолотою листки берези, черемхи. В цю м'яку ласкаву пожовть починає вплітатися малиново-червоне забарвлення тремтливих осик, золото старих лип, гордих буків і темно-червона бронза в'яза. Доповнюють цю картину червоні киреї дубів, строкате листя ясенів і різьблене – кленів, дозрілі плоди шипшини, ожини, брусниці й терену.

Багата палітра кольорів вересневого лісу приваблює художників, справжніх любителів природної краси – неповторної, цілющої.

У цю пору рушають у дорогу вальдшнепи, ластівки, іволги. А на озерах скупчуються водоплавні птиці: чирки й крижні, свищі й гуси. Багато з них готуються до відльоту в теплі краї, поповнюють жирові запаси. Запастись кормом поспішають білки, хом'яки. Борсук наводить лад у своїй норі, аналогічну роботу виконує їжак... Остаточно розпадаються сім'ї лисиць. Починає виходити на полювання з батьками виводок вовків. Змінилася поведінка оленів і козуль: вони ніби посмутніли, відчуваючи наближення зими.

У вересні ще відчутний подих літа. На вогких луках, уздовж потічків і струмків, на болотах і по ярах можна зустріти своєрідну квітучу рослину – розрив-траву. По узліссях, галявинах, схилах і вирубках, серед чагарників, при ровах і дорогах цвіте золотушник звичайний. Має чудовий вигляд у ці дні горобина: палахкотить червоним багаттям, неначе ватра.

Справжньою окрасою осінньої природи є пижмо звичайне, свербіжниця польова, петрові батоги, пізньоцвіт осінній...

Ряд рослин – конюшина лучна, горицвіт, фіалка запашна, калюжниця, зозулин цвіт, анемона лісова та інші зацвітають удруге. Особливо сприяють повторному цвітінню своєрідні погодні умови осені, коли після похолодіння наступає тривале потепління, починається тепла і суха погода. Настає чудова прикарпатська осінь – неповторна краса останньої пори року.

В цей час у кришталево прозорому, синьому небі журавлі курличуть: прощавай, літо! Прощавай, рідна земле, ми повернем на той рік...

НАРОДНІ ПРИКМЕТИ

Грім у вересні – на теплу осінь.

Багато горіхів – гарний майбутній урожай хліба.

Доки листя з вишні не злетіло, – сталих холодів не буде.

Багато бабиного літа (павутиння) – до ясної осені й холодної зими.

Урожай на жолуді – до холодної зими й великого снігу на Різдво, а великий урожай горобини – до морозів.

Теплий і сухий вересень – на пізню зиму.

При заході сонця хмариться з півночі – на вітер, золотавий захід – до погожості.

Ясні зорі – до погожого дня, тьмяні – на дощ, миготять перед досвітком – на переміну погоди.

Починають линяти кури – до теплої зими; високі мурашники – до холодної.

Бджоли сильно заліплюють льотки воском – до холодної, залишають відкритими – до теплої зими. Про це ж свідчить відліт журавлів.

Листя жовкне з верхівки берези – до ранньої, знизу – до пізньої весни.

Восени з ложки води робиться ціла діжка болота.

Листя швидко опаде з дерев – бути крутій зимі.

14–21 – бабине літо. Якщо перший його день ясний, то осінь тепла; цей період сухий – осінь мокра.

18 (Захарія та Єлизавети): якщо до цього дня вже пожовтіло листя горобини, – до ранніх осені та зими.

19 (Михайла Чудотворця): день коротшає на п'ять хвилин.

21 (Різдво Пресвятої Богородиці) – друга стріча з осінню. Якщо між Першою та Другою Пречистою випадав сніг, – осінь буде тривалою, теплою і погожою. Вдруге стрижуть овець, пасічники утеплюють вулики на зиму.

23: вітер північно-західний – до суворої зими, південно-східний – до теплої.

24 (Феодори): літають бджоли і тепло – до тривалої осені.

25 (Артамона): змії відповзають і ховаються в лісах.

26 (Корнилія): корінь у землі вже не росте, а мерзне.

27 (Здвиження): відлітають птахи. Осінні польові роботи мають бути завершені, починають перекопувати ґрунт.

Подав ***Ярослав ГЛАДУН,*** *професор*

ЛЮБИ І ЗНАЙ СВІЙ РІДНИЙ КРАЙ...

КАЛЕНДАР ПРОСВІТЯНИНА

ВЕРЕСЕНЬ

1 ВЕРЕСНЯ

День знань.

3 ВЕРЕСНЯ

115 років від дня народження **Стефана Червоняка** (1898–1941), учителя, члена «Просвіти» в Станиславові, розстріляного німцями 1941 р. у Павлівському лісі разом із сотнями станиславівських інтеліґентів.

6 ВЕРЕСНЯ

60 років від дня народження **Романа Боднарчука** (1953–2001), журналіста, директора обласного телебачення «Галичина», уродженця с. Підгірки Калуської міськради.

55 років від дня народження **Богдана Костинюка,** господарського і політичного діяча, голови Івано-Франківської крайової організації НРУ, народного депутата України скликань 1998 і 2002 року, уродженця м. Івано-Франківськ.

9 ВЕРЕСНЯ

100 років від дня народження **Василя Маланюка (Духа)** (1913–2000), члена ОУН з 1933 р., голови проводу ОУН Надвірнянського району (1942–1944), уродженця с. Цуцилів Надвірнянського району.

80 років від дня народження **Віталія Кононенка,** ученого-мовознавця, доктора філологічних наук, професора, академіка АПН України (1994), почесного академіка АНВШ України (1993), почесного ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (2005), заслуженого діяча науки і техніки України (1989).

10 ВЕРЕСНЯ

150 років від дня народження **Андрія Бурачинського** (1863–1941), лікаря і громадсько-культурного діяча, який очолював медичну службу в УГА, організував Державну раду здоров'я ЗУНР, уродженця с. Криворівня тепер Верховинського району.

11 ВЕРЕСНЯ

Усікновення голови св. Йоана Хрестителя (Главосіки).

12 ВЕРЕСНЯ

140 років від дня народження Сеня (Семена) Горука (1873–1920), військового і громадсько-культурного діяча, члена Української Бойової Управи, отамана сотні УСС, учасника боїв із російською армією, уродженця м. Снятин.

13 ВЕРЕСНЯ

140 років від дня народження **Дениса Лукіяновича** (1873–1965), просвітянина, письменника, автора спогадів про І. Франка, Н. Кобринську та інших, який деякий час жив і працював у Болехові, бував на Гуцульщині.

14 ВЕРЕСНЯ

День українського кіно.

17 ВЕРЕСНЯ

160 років від дня народження **Михайла Павлика** (1853–1915), письменника, публіциста, перекладача, видавця, громадського діяча, соратника Івана Франка, уродженця с. Монастирське (нині – в складі м. Косів).

45 років від дня народження **Василя Іваночка,** педагога, пластуна, видавця, директора видавництва «Лілея-НВ», члена громадського об'єднання «Моє місто», який видав понад 30 книг про Івано-Франківськ.

18 ВЕРЕСНЯ

65 років від дня народження **Івана Косика,** кандидата педагогічних наук, уродженця с. Незвисько Городенківського району.

20 ВЕРЕСНЯ

75 років від дня народження **Наталії Лотоцької,** актриси, народної артистки України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, уродженки с-ща Більшівці Галицького району.

60 років від дня народження **Віри Шестерик,** учителя, заступника голови Городенківського райміськоб'єднання ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

21 ВЕРЕСНЯ

Різдво Пресвятої Богородиці.

50 років від дня народження **Зеновія Федунківа,** історика, краєзнавця, автора книг «Коштовний камінь Прикарпаття» (2006), «Історія української знаті», «Бурштинський футбол», «Дем'янів: епізоди історії», «Герби Івано-Франківська (Станиславова)» (2008), уродженця с. Дем'янів Галицького району.

Підготував ***Петро АРСЕНИЧ***

(Далі буде)

Наступне число «Галицької Просвіти» вийде 5 вересня